Массе а мехкий пролетареш, вӀашагӀкхета!

Сердало

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГӀАЛГӀАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГӀАЛГӀАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадуьл 1923 шера дешз ◆ ШИНАРА, 6 АПРЕЛЬ, 1982 ШУ. ◆ № 41 (6607). ◆ Мах 3 кеп.

Цхьайтталагӏча пятилетна шоллагӏча шера плани тӏанйна социалистически декхараш ханал хьалха кхочашдора «Хӏора балха дийнахьа хьалдер дукхагӏа хилийта!» яхаш девиз а йолаш шерра социалистически ярь йоржальча Грозненски локомотивни депо дуккхача тепловозий машинисташа дика толамаш доах укх шера. Царна юкъе а даим хьалха латташ хьабоагӏарех цаӏ ва машинист-инструктор, коммунистически къахьегама ударник Сальный Владимир Иванович. Цхьавкха рейс яц цо нормагӏа боагӏачул дика дукхагӏа ши3 поездана мохьаш дӏа юха на хьош. Хьинаре къахьегарал совгӏа общественни балха тӏа а дика дакъа лоац Владимир Иванович.

СУРТА ТӀА: машинист-инструктор В. Сальный.

З. БАТЧАЕВА сурт.

Цхьайтталагӏча пятилетка шоллагӏча шера план ханал хьалха кхочашъяра, СССР-ен Нохч-ГӀалгӀайчен автономен юбилеяшта сийлехца накъабахара доккхий социалистически декхараш тӏайийцад кай республикерча промышленни предприятей коллективаша. Уж толаме кхочашдора «Хӏора балха дийнахьа хьадер дукхагӏа хилийта!» яхаш девиз а йолаш къахьегачи цар бнэза пойда ийбу шоай торонеки кхочамехи. Цудухьа укх шера хьалхарча шин бетта продукци маьхала якхорек къахьегама овсарле лаккъярех пачхьалкхен план тӏехкхочашъяьй республика промышленносто. Планал совгӏа маьхала яьккхай бӏаьш сомий маьха тайп-тайпара продукци.

Хӏора предприяте коллектива керттера технико-экономически хьокхамаш тоадара лоорхӏаме резерваш йолаш я. Царех да къахьегама социалистически ахьи кхетамца вӏаштӀехьъяккхар. бригадин подряд шерра производствана юкъейоалаяр. Из болх кхетамца лелабу планировани кердача системага яьнача республикерча 60 гаргга йолча предприятей коллективаша. Нормативно - цӏена продукци арахецара шин бетта план 101,4 процент кхоачашъяьй цар. Бригадин формагӏа къахьега коллективаш тӏа-

ШЕРРА НИКЪ ЛЕ ПАЙДАНЕЧА КЕРДАЧОА

тӏа дукхагӏа хулаш латт республике. Хӏанз укх сахьате цу прогрессиви формагӏа къахьегаш я 2400 совгӏа бригада. Цу методагӏа къахьегаш йола бригадаш 65—75 процент я «Грознефть» объединене, «Красный молот», «Промавтоматика» НПО опытни, ГӀ. Ахриева цӏерагӏча «Электроинструмент», «Пищемаш» заводашка, кхыча предприятешка. Хӏаьта уж тӏаьнца декхараш тӏехкхоачашдеш хьайоагӏарех я. Шерагара шерага дукхагӏа хул цар продукци. Соахка хьалхарча шин бетта хиначул 4 процент дукхагӏа продукци арахийцай «Красный молот» заводе, 23 процент дукхагӏа Грозненски ремонтно-механически заводе, «Электроинструмент» заводе—15 процент дукхагӏа. Цу хьонхаваша къаьга хьахьокх бригадин формагӏа къахьегам вӏаштӏехьбаьккха йола коллективаш хӏора предприяте дукхагӏа хиларах ӏалашмате боккха пайда балта.

Бригадин подряд шерра юкъейоалаяьча предприятешка толаме кхоачашъю къахьегама овсарае лаккъяра план. тӏа мел кхеташ йола продукци хьаю из лаккъяра чотагӏа. Тӏехьабусалга фуд хац цу кердача системагӏа къахьегаш бараштa. Шишшакхоикха балха говзал йоацаш нагахьа саг вац царех. Хӏаране баьча балхага, цун разрядага, хьаьча продукце дикалга, къахьегаме дакъа лацарах йолча коэффициентага хьежжа дӏадеха бетта бригадо дахкха алапи цун членашта. Цӏендена дӏадоал къахьегамех производственни дисциплина телхаелга, лаккху болхлоша ийду алапеш, царна тела премеш.

Къахьегама дисциплина чӏоагӏъяран болхлой балхара дӏа-хьа бувлаш хувцалулга кӏезигдаран лоархӏаме тӏачарех цхьа фактор я бригадин форма. СССР профсоюзий XVII съезде шие къамаьл деш КПСС ЦК Генеральни секретара, СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председателя новкъоста Л. И. Брежнева аьлар: «Цаӏ йолча нарядагӏа болх беча комплексни бригадишка дика дукхагӏа кхоюш я, къахьегамо а материальни а ресурсаш. Цига чӏоагӏагӏа я дисциплина, докхагӏа да алапеш, къаьнача болхлоша сихагӏа ӏомаю говзал. Цига кхетадеш на хилара, къахьегамо овсарле а лакхагӏа я. Дукха факт йоллаергьа из. ИттлагӏаІ пятилетка чакхйоалаш гӏоналоштъерий подрядни бригадашна къахьегама овсарле, юкъера лаврхӏача бӏарчача отрасле йолчул, кхоалагӏа дакъа лакхагӏа яр. Баш[illegible] гуш на хилара, дикка йоккха я. Уж делаш дукхача промышленни предприятей коллективий балха тӏа програмна а хинна дӏаэттай». Цу системаа къахьегилга хӏинзарча хано дӏадехаш я да.

Бригадин подряд юкъейоалаяр шатта пайдана долла хоиншеьба а республикерча яьвайолча промышленни предприятешки тега лелабу из лоархӏаме болх. Царех я Карабулакски химреагентий завод. Укхаза кхт процент болхлой шера бац бригадин формагӏа къахьегаш. Иштта [illegible] из гӏулакх «Трансмаш», «Мединструмент», электромеханически дахтта доахкачи заводашка, моттигерча промышленноста министерства предприятешка.

Хӏаьта цхьайолча предприятешка формально леладу къахьегам бригадин методагӏа вӏаштӏехьбоаккхалга. Цу кердача системагӏа болх беча бригадашта материально-технически ӏалашо елга тоаде деза. шиъ хаинахьа бӏарчача бетта планировани а оаш. Бригадин подрядагӏа къахьегача коллективий опыт шерра дӏайовзийта, балха кхьейоалае дикагӏа я партийни, профсоюзни организацеш, бригадирий советаш.

Кердача методагӏа къахьегача бригадоша доккха [illegible] дӏадовзийтара йола социалистически яхь [illegible] вӏаштӏехьъяккха еза профсоюзни организацеш. Бригадин подрядагӏа къахьегача болхлой [illegible] [illegible] [illegible] шоай берригӏа а [illegible] [illegible] [illegible] гӏулакхаш [illegible] [illegible] [illegible] предприятей [illegible]. Промышленни предприятешт планировани кердача системагӏа [illegible] да дукхагӏа шерра [illegible] бригадин подряд, дукхагӏа хилийта цу методагӏа къахьегача бригадаш.

Хӏора предприятешт производственни совещанеш, болхлой кхерча собранеш бригадин подряда [illegible] шерра дӏаьовзийта [illegible] [illegible] пайда. [illegible] подрядагӏа [illegible] [illegible] бригадин дукхагӏа хилийта шоай [illegible] [illegible] промышленни предприятей кулгалхоша.

СИЙЛАХЬЧА ЮБИЛЕЯШТА НАКЪАДОЛХАШ

17 апреле — Коммунистически субботник

ПЯТИЛЕТКА ФОНДА ЧОТАГӀА

— Ерригсоюзни коммунистически субботника дикагӏа кийчо яра штаб вӏашагӏъелла тха автотранспортни предприяте. Из ди хьинарехча къахьегамца белгалдаккхара къахьегамхой тӏахьехаш дукха лозунгаш, плакаташ хьалтехад,—яхаш дувц предприяте директора Балкоев Ӏийсас.

17 апреле балха араваргва 350 совгӏа саг. Цу дийнахьа 200 машинаца 2000 тонн мухь дӏабахьа, автобусашца 2000 гаргга пассажир дӏавига лаьрхӏад. Шофераша болх бергба кходаьча доагорах пайда а эцаш.

Цу дийнахьа болх баь даьккхача ахчах 800 совгӏа сом пятилетка фонде дӏалургда.

* * *

17 апреле Москверча хьалха латтача предприятешка дӏайолаяь инициатива хьал а лаьца доккхий социалистически декхараш тӏаийцад Карабулакерча рудай йоацача гӏишлой материалаш йоахачен чакхйоахачен завода коллективо.

Цу дийнахьа балха араваргва 300 саг, царех 130 саго къахьегаргда керттерча производстве — арахецаргья 2000 сома маьха продукци. Шин бульдозерай шин КРАЗ-ий капитальни ремонт ергьа. Карьерера заводе жагӏа, гӏум, кхера дӏакхухьача водителаша болх бергба кходаьча доагорца.

Цхьайтталагӏча пятилетка фонде дӏалургда 300 сом совгӏа ахча.

* * *

«Массава а араваргва вай Ерригсоюзни ленински коммунистически субботнике къахьега» яьнна плакат доалл «Чечингсельстрой» треста чуйоагӏача Назранерча № 432 йолча дӏа-юха лелача механизировани колонне бӏарг тӏаоттаргболча хьалтеха.

Из ди доккхий толамаш дахарца дӏадара вӏашагӏъелла штаб я укхаза. Цунна кулгалдеш ва Хаутиев Мовли.

— Субботнике къахьега арабоаргба берригаболхлой, — яхаш дувц цо, — цу дийнахьа керттерча производстве къахьегаргда Местоева ЦаьтӀамата, Местоева Марема кулгалдеча комплексни бригадаша. Уж хургба кирпичаш ю завод шерьеш. «Назрановский» совхозе генарех даьтта доаккхача заводан Назране котельни чуен болх беш.

Цу дийнахьа болхлоша 2100 сома маьха балхаш дергда, пятилетка фонде дӏакхоьхадоргда 300 сом ахча.

А. САГОВ.

Шура лаьгӀ ца йолийташ

Хӏана къьстта чоалхане хьал эттад фермашка. Доакъар чакхдоалаш латт. Цун кхоачо яра рапс хьакха дагахьа дар тхо укх бӏаьстен денашка. Цхьабакъда, хоттама хьалаш во хиларах лаьрхӏар чакхдаккха вӏаштӏехьдаланзар. Тракторашт кхай тӏа аракха йиш йолча боарамагӏа лаьтта докъалушехьа хьакха йоллергьа оаха рапс силоса а мошача доакъара а. Цхьабакъда, хала дале а тхоай мел бола низ тӏабахийтаб оаха шура лаьгӏ ца ялийтара. Фу ду оаха цу даькъе?

Эггара лоархӏамегӏа дар да, доакъар доагӏача бесса хьайбашта дӏателар, цун кхом бар. Дийнахьа йоагӏача рационага хьежжа тараза тӏа эза а оэс дӏалу хьайбашта доакъар. Хӏара ӏатта, цо шура яларга хьежжа оттаьй дӏалуча доакъара рацион. Масала, 15 килограмм шура луча ӏатта 30 килограмм силос, 30 килограмм барда, 4,5 килограмм концентраташ, 20 килограмм ча тел. Хӏара доярко шиъ гӏулакх дечa группера доахан шин дакъа дийкъад — шура кӏезигагӏен дукхагӏен лураш. Хӏаьта доакъар кийч а дaь мара телац хьайбашта.

Доакъарах пайда ийбара, къахьегама дисциплина телха ца йитара, социалистически яхь лелаяра массаза а тӏахьожам лоаттабу тха ферме вӏашагӏъеллача партийни группо. Дика уйла а еш кийчъяьй социалистически яхьа условеш. Духхьал шура яккхара хьокхам лаккха хиларах кхоачам хилац. Хьалхара моттиг лу дӏадахийтар кӏезигагӏа а долаш доахана продуктивность лаккхъеш йолча доаркашта. Доахана луча шурийга хьежжа хул бежа ӏуьшта луш дола алапеш а. Массаза а шоай болх дика беш хьабоагӏа бежа ӏуй Евлоев Хьамзат, Газиев Мухьмад. Хан-ханнахьа кхоаб цар доахан, цӏена лелаю хьайбай помещенеш.

Дика вӏаштӏехьдаьккхад тха ферме хьийбашта ӏунал деш долча балхашта механизаци яра гӏулакх а. Доакъар дулла, нувхаш, кхо арадоаха еррига транспортераш массаза а болх беш я. Поагӏача бесса лелаю доаркаша санитарно-гигиенически бокъонаш а. Балха гӏулакхаш иштта леладар бахьан долаш вӏаштӏехьдоал тха пачхьалкхона дӏалу шура цхьоалагӏча сортах хилийта.

Хьайбаш леладерий къахьегам хьаькъалца, лерттӏа вӏаштӏехьбаьккхаб тха бригадира Терхоев Данила.

Хьайбаш леладераштa хьалхашка дукха тайп-тайпара халонаш а проблемаш а гӏотташ моттигаш нийслу. Хӏаьта сай йоккхача балха опытах хов сона барттайнача коллективо уж аттагӏа эшаелга. Ши ферма я тха колхозе. Шийтта шу да аз цхьоалагӏча ферме къахьега. Атта болх бац тха-бар. Шиъ професси, цун говзал караерзаллехьа дукха халонаш ла эзаш хул доярка. Цудухьа чӏоагӏа лоархӏаме да цу хана къонача доаркана юкъе, цун оагӏув хьаллаца вонкхагӏвола новкъост хилча. Укх ферме аз новкъостал дaь дукха доаркаш ба. Хӏаьта царех цхьабараш шоаш хьехамчаш хинна къахьегаш а ба хӏанз. Уж массаза я дика лоархӏабу шоай декхарех.

Масала, Бабичева Валентина. Шин бетта план 472 килограмм йолча, цо хӏара ӏаттагара 484 килограмм шура яьккхай. Иштта, хьинаре къахьегаш, дика толамаш доахаш хьайоагӏа Сухорукова Вера а. Цунга хӏанз гӏулакх до аьнна дӏаоннай духхьашха дахнача доахвна группа. Хӏаьта ховш ма дий, духхьашха дахка доахан доал дара дикагӏйолча доярката мара дӏа ца лулга. Цудухьа сона готтара дика хет айса кхеьча доаркаx ферма кулгалхой иштта тешам баларах.

Шерра яьржай тха ферме доаркашта юкъера социалистически яхь. Сона яхье яьннай Фаргиева Заловбай. Укх шера хьалхарча шин бетта хьалхле сога я. Хӏара ӏаттагара 508 килограмм шура яьккхай аз хьалхарча шин бетта, хӏаьта Заловбана хьокхам лохагӏа ба — 444,6 килограмм. Ала доагӏа, Заловбана балха опыт сачул кӏезагӏа хилар.

Цхьайтталагӏча пятилетка хьалхарча шин бетта социалистически яхьа итогаш йича хьалхара моттиг тха фермана елар. Хӏанз чакхбаьннаб марг бутт а, вешта аьлча укх шера хьалхара квартал. Кхаь бетта планагӏа пачхьалкхена 217 тонн дӏаяла езаш хинача оаха 220 тонн совгӏа дӏаелар.

П. КАЛИМАТОВА,
Сунженски района Цӏеча Эсара цӏерагӏча колхоза доярка.

Кхашка — бӏаьстан балхаш

Коартолаш дӀаювш латт

Укх бӏаьсти 1800 гектар хьажкӏаш, 1300 гектар генараш, 450 гектар шекара свеклаш, 150 гектар коартолаш, кхы массехк бӏаь гектар доакъара культураш дӏае езаш ба «Назрановский» совхоза къахьегамхой. Уж балхаш дика чакхдахара совхоза механизаторашa шоай ницкъ оарцагӏдаьхад.

Эггара хьалха дӏае йолаьй коартолаш. 5 апрель хьатӏаотташ дӏанийнай 73 гектара тӏа. Пхи агрегат йоалл кхай тӏа уж дӏаювш. Хӏара дийнахьа балха нормаш дика тӏехкхоачашъеш къахьег механизатораша Муцольгов Ӏалабика, Хучубаров Хьадиса, Оздоев Хьамзата, кхьоараша. Механизатораша дош деннад 8 апрель хьатӏаотташ еррига коартолаш дӏайийна яха.

Царел совгӏа дӏае йолаьй доакъара культураш а. ВӏашагӀ а эбаь дӏабиннача бенон горохон дӏалоацаргда 300 гектар лаьтта. Цар торо хулийтаргьа цахаддаш хьалбашта юша доакъар хоаттаде.

Дӏадахача шера дика хьуакъаьнар совхоза механизаторашa еррига шоай культураш.

Цхьайтталагӏча пятилетка шоллагӏча шера яхь а дикагӏа хьийкъа уж хьалхоехара гурахьа аьха ӏодиллар массехк эзар гектар лаьтта. тӏакха минеральни органически удобренеш тайса хьаьндир. кхы тӏа эша балхаш даьд Уж гӏулакхаш хакханнахьа чакхдахарах механизаторий вӏаштӏехьдоал агротехнически дикагӏча деношка культураш дӏайийна иха. Хӏанзале 4000 гектар лаьтта маккаш а даьха бакъонца кийчдаь ӏодиллад цар хӏамаш дӏае мара ца езаш.

Укх шера яьата лаьрҭа кола еррига хьажкӏаш, генараш, ахаш гаргга шекар свеклаш кердача индустриальни хьисапе хьалкхее лерттӏа совхоза механизатораша. Цу гӏулакха а лаьрхӏа хьийчаьй.

С. ЛУШЕВ.

ТЕШАМЕ ГӀА БОАХ

КПСС XXVI съезда решенешта жоп луш пачхьалкхенга юртбоахама продукци йохкара план дикъ шера кхоачашъе дош деннад Урус-Мартановски района «Солнечный» совхоза къахьегамхоша. Лаьрхӏар кхоачашдара совхкиеьа дика лард а еллар. Масала, план 8400 тонн йолаш Даьхенна дӏаделир 8894 тонн баьцадаараш. Юртбоахама продукци яккхарга дӏадодачун кхом барах 100 эзар сома пайда бир.

Иштта хьаьнала къаьхьега шоай коллектива вӏаштӏехьдоалийтача гӏулакхех, укх шера хьалхашка латтача декхарех уж кхоачашдара де лерхӏачохи дувц тахан совхоза керттерча агронома Бетелмурзаев Ваха:

— Дика болх бе нарагӏдоалийт эггара хьалха тха коллективе барт, цхьоагӏо хилара, хьадечох хӏаранар дог лазаш. халонех ца кхераш воландь, цул совгӏа, наькха балхацара белам собаккхара, цар балха хьалаш тоадара партийни а профсоюзни а организацеша, совхоза администраце новкъо еш хилара. Юртбоахама культураш дӏаера лаьтта кийчдеш, уж дӏаюш, цул тӏехьагӏа доал деш ду балхаш толамагӏа йолча ханашкен агротехнически бокъонашца дӏа ма дехьарен кхоачанде Ӏерт хӏара саг. цул совгӏа, юртбоахама продукци алсамъяккха йиш хулийта торонаш а леладанаш. Уж гӏулакхаш лерттӏа чакхдаха къахьегамхоштa новкъостал ду йоккха балха опыт йолча тха бригадираша, коммунисташа: Октябрьски Революцен Къахьегама Цӏечa Байракхен орденаш лелаоча Шамилева Зинас, Духаев ЯрагӀе, Автаев Идриса, Юсупов Лечас, кхычар.

Доккхийи бехктоиххамен да укх шера совхоза коллективана хьалхашка латта декхараш. Даьхенна дӏадала деза 12600 тонн баьцадаараш, 700 тонн ялат.

Соакха, баьцадаараш пачхьалкхенна дӏадалара план 8400 тонн мара ца хиннача укх шера мо дегӏаснай из цифр, аьнна хетадала мег цхьаболчарна. Хӏаьта цул бахьан да соахка «Гойтинский» совхозера тхо боахама 803 гектар онааш дола лаьтта хьадена хилар.

Цу тӏа баьцадаараш лелаяран кхы тайпа культураш кхеяран керда ших бригада вӏашагӏъелла1. Царна керте оттабаьб пахаца тӏа, хьалхашка латта декхараш кхоачашдара уж оарцагӏбаха хови бола къахьегамхой. Масала, комсомолка Магомадова Сапнта. Массехк шера бригадира йолча йолаш болх баьб цо. Къахьегамхошта дезар кхетадеш, шоаца ӏамерал хиларах [illegible] хаха, цо вьнар ду. Керда бригада вӏашагӏйоллане а цунца болх бе белам боллаш дукха нах мелар. Иштта сай дезаш ва керда оттаврь бригадир Гойдарханов Докка а кхыбараш а.

Керда вӏашагӏъелла ялх а дӏалаьрхӏача 20 бригада я тха боахаме. Царех кхоъ — тракторно-кхаш леладеш я, вожаш — духхьал баьцадаараш кхедеш.

Уж ерригаш а ма эшша болхлошца ӏалашъяь я хӏана. Из тха боахама кулгалхошта а бригадирашта а карагӏдаьнна дика хӏама да. Хӏана аьлча, эшшача боараме нахаца бригадаш хаинатьа ӏалаш ца ярах тха района кхыча боахамашка халонаш нийслу, масала, сомий бешамашко укх хана де дезаш дола балхаш лерттӏа кхоачашде низ дӏа ца кхоачаш.

Отта а даь хӏара бригадана дӏаденнад кхай технологически карташ а. Из а лоархӏаме хӏама да. Хӏана аьлча, технологически карта тӏа белгалдаьха да культура дӏаелехьен из дӏа а йийна чулоацеш кхай тӏа де дезa деррига балхаш, масала: мичахьа, маца, малагӏа культура дӏае ела, шера ханашкен дӏаювча е дӏабиннача культуратен хьежжа лаьтта хьаьндара малагӏа, мел удобренеш тоьха ела, маца, мел хий дилла деза, и. кх. дӏ.

Дийца а дийца уж карташ ӏомадаьй хӏанзале еррига бригадаша. Цудухьа кулгалхочо ала ца дезаш хьуьнкъам чулоацаш шин коллективана хьалкхоастадаьча кхашка де дезача балхех деррига хови на хӏара саг.

Ханал дикка хьалха, тешаме тоийир совхоза къахьегамхоша еррига юртбоахама техника, ялат чуэца комбайнаш а тӏехьа. Из болх беш геттара дика къахьийгар Хачукаев Баудина. Закриев Ӏусама кулгалдеча тракторно-кхаш леладеча бригадай коллективаша, механизаторашa: Тарамов Сайд-Эмина, Анзоров Майрбека, Исаев Зияде, кхычар.

Кхоачамболлаш ӏалашдаьа бӏаьсти ювча культурай фу а. Из деррига а дӏадувча боарама цхьоалагӏча классага дӏакхоачадаь да. Ма эшша я боахаме минеральни удобренеш, зене йолча садоахнича хӏамаштен лелараштен дукхьала кхевсам лоаттабеш эшаш хургйола мелхаш.

Цу тайппара, кхашкара балхаш дӏадоладе тхо кийча дола дукха ха я. Трактораш арайовла йиш хургйолаш лаьтта кӏеде - дукха докъалушие а эггара хьалха лаьтта ӏайна тӏоадел соцаша бела хаш дӏадоладерга. Тӏаьхьа баьццара горошек дӏаеш сеялкаш арайоахаргья кхашка. Цу культуро 250 гектар лаьтта дӏалоацаргда укх шера. План 50 центнер балха хӏара гектара тӏара 50 [illegible] нер баьццара горошек ч[illegible] доа деннад кхаш [illegible].

Боккха тешам [illegible] тха боахаме хьалхашкам [illegible] баккха, цунга [illegible] де йиш хулийта томодаш [illegible] [illegible] Масала, укх шера [illegible] боахама цӏаккхта а ца кхеяь «Светано», «Заказной» яхача кердача сортех йола помидораш дӏаювргья оаха. Цу сортех из культура духхьашха Киевски областерча юртбоахама Ӏилма - тоахама станце Ӏилмахоша кхельа. Царца оаха доттагӏал леладу дукха ха я. Хӏанзалца тха боахаме дӏаюш хинна «Киевская», «Факел» яхача сортех йола помидораш а духхьашха цу станце [illegible].

Сенна дикагӏа я «Светано», «Заказной» яхача сортех яраш? Хьалха оаха кхееш хинначарел кӏезигагӏа бац цар лу хьукъам, вогӏа бац чам а. Хӏаьта къаьстале фу? Хӏанз укх шере оаха дӏаювргйола помидораш комбайнашца чуя [illegible] йолаш дале, соахка а цул тӏаьхьа а кхеьраш механически чуэца йиш йолаш яло.

Малха кӏал халача хьа[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] дукха нах [illegible] [illegible] байнех пайда эцаро.

«Соорсемнюм» [illegible] нена чу а йоагӏаш [illegible] йой фу кхеде [illegible] тха [illegible]. Хӏанзалца духхьал тхой боахама [illegible] эшша фу ӏалашдеча [illegible] дар гӏулакх. Хӏаьта укх [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] а ва.

[illegible] гектара тӏа [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] 35 центнер [illegible] хӏара гектара тӏара 37 [illegible] [illegible].

Халкъа депутатий Грозненски горисполкома решени

ХАЛКЪА ДЕПУТАТИЙ ГРОЗНЕНСКИ ГОРОДСКОИ СОВЕТЕ ХОРЖАМАШ ДАРА ГОРОДСКОИ ХОРЖАМИИ КОМИССИ ЧОАГӀЬЯРАХ

Нохч - ГӀалгӀай АССР хьалха депутатий [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ЦӀАССР [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Грозненски городской Совета [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Грозненски городской Совете хоржамаш дара [illegible] городской хоржамий комисси укх составагӏа чӏоагӏъе:

Комиссе председатель:

Рыжанкин Николай Георгиевич — «Красный молот» [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

Комиссе председателя заместитель:

Баранов Николай Иванович — Грозненски городской [illegible] [illegible].

Комиссе секретарь:

Панченко Марина [illegible] — Грозненски [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

Комиссе членаш:

Абубакарова [illegible] — [illegible] Ерригсоюзни Ленински Коммунистически Союзе Октябрьски районни организацено.

Аушева [illegible] — [illegible] [illegible].

Ильинский [illegible] — В. И. Ленина цӏерагӏча Грозненски [illegible] [illegible] [illegible] организацено.

Дудина Ирина Анатольевна — Грозненски городской [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

Келоев [illegible] — [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

Кравцов [illegible] — [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] организацено.

Лобанова Евгения Федоровна — Л. Н. Толстой цӏерагӏча Нохч-ГӀалгӏай университета [illegible] [illegible] [illegible].

Малыхин [illegible] — «Промавтоматика» [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

Медведева [illegible] — [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

Гаров [illegible] — [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

Исполкома председатель Н. М. ШАМАРДИН.
Исполкома секретарь В. М. ЧВАНОВА.

1982 шо, 2 апрель.
гор. Грозный.

АЙБЕ ЛЕКЦЕЙ IИЛМАН БОАРАМ

ДIадахача пIаьраска дийнахь КПСС обкома политически дешара ЦIагIа шоайшин шера совгIа йолча хана баьча балха анализ еш, карагIдьинарш дийна дисарш къоастадеш, дIахорча хана де дезараш белгалдоахаш хилар Нохч-ГIалгIайчен лектораш.

Укхаза доклад йир «Знание» общества республикански организаце правлене председатела хьалхарча заместитела З. К. Бийболатова. Цо белгалдаьккхар, отчетни юкъа «Лекционни пропаганда елга вIаштIехьдаккхарахи из тоаяра де эшаресхя», «Идеологически, политико - кхетама болх дIахо тоабарах» дола КПСС ЦК соцамаш, съездий решенеш ларде а дувцаш республикански организаци организационно а идейно а дегIаениялга. ХIанз из латт 12358 член чувоагIача 700 совгIа йолча юкхьанцарча организацеех, лектораштa аттестаци яр балхьан долаш тоешнай шар состава дикал.

Парте XXV, XXVI съездий документаша бIаьхегIа бир лекционни пропаганда чулоацам, хIаьта республика «Знание» общества лектораша шерра болх беш хиннаб цу съездия решенеш, КПСС ЦК Генеральни секретара, СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатела ноакъоста Л. И. Брежнева яьча докладашцарен къамаьлашцарен положенеши выводаши хIара къахьегамхочунга дIайовзийтара.

Лекционни балха тIа лоархIаме моттиг дIалоац партеи правительстван машар бехача аракьарча политикана еча пропаганда. Отчетни юкъа 13 эзар лекци йийшай цу дешашта хетаяь. Из болх беш ва 200 совгIа лектор-международник.

Республике шерра даьржад экономически знанеш къахьегамхошта юкъе йоаржаелга. Из деча хана пайда ийбу лекторех, халкъа университетех, конференцеех, хьалхалаттача опыта школаех, лекцей циклаех.

Хьинаре болх беш я халкъа университеташкара 26 факультет, дешаш эзар совгIа ладуегIархо а волаш. Дика оттабаьб из болх «Грознефть» РЭУ экономически университете, «Грознефть» объединене Грозн НИИ. Укх тIеххьарча шин шера г. Грозне нис предприяте парте экономически политика лоархIаме дешаш дIадоезийташ ба Ломоносова цIерагIча МГУ профессораши преподавателаши.

Общественно - политически знанеш йоаржаеча, керттера моттиг дIалоац СССР

«ЗНАНИЕ» ОБЩЕСТВА РЕСПУБЛИКАНСКИ ОРГАНИЗАЦЕ ОТЧЕТНО-ХОРЖАМИЙ КОНФЕРЕНЦЕРА

кIашагIъелла 60 шу, Нохч-ГIалгIайчен автономе 60 шу, нохчийи гIалгIайи шоай лоIамагIа Россеиа юкъебаха 200 шу дизара баха ма боаггIара паньабахара хетаьча лекцеша.

ХIанз «Знание» общества организацеша эггара дукхагIа теркам тIаоаача гIулакхах цаI да СССР кIашагIъелла 60 шу дузаш хиларах болча КПСС ЦК соцамо дIадехараш кхоачашдара шоай низаш оарцагIдахар. Из соцам кхоачашбара оттаь мероприятей планаш еррига городской районни организацешка йолаш я. Юбилеяшта хетаь хIанзе 6707 лекци яьй.

Отчетни юкъа кIезиг-дукха лакхбаьб республике бахача наха патриотически, интернациональни, Iилма атеистически дешаех ешача лекцей боарам. Из деча хана теркалъе гIийртаб цахьа этически, демографически, профессиональни белгалонаш. ТIа-тIа дукхагIа пайда ийбу лекцей, беседай циклаш, «Атеиста денош», хаттарийн жопийн сайренаш, дагахьара журналаш, лекторешн кинолекторешн, «Iаламах йола знанеш» яха школаш, тематически сайренаш, халкъа университеташи Iилма атеизма факультеташи, кепайоазоне, радио, телевидене гIолла кийчъю материалаш санна йолча формаех.

Атеистически пропаганда яра дешаш хадданза дувцаш хиннад президиумеи Iилма-методически советеи заседанешка.

Дукха оагIонаш чу а лоацаш, наха интернациональни, атеистически кхетам балара даькъе пандаис опыт Iоаяьй вай дуккхача юкхьанцарча а районни а организацеша. Из ала йиш я Гудермесскии Грозненскии педучилищешкарча «Атеист» яхача клубаехи кинолекторехи, Ачхой - Мартановски, Шалински, Октябрьски районашка динах тешача къаьст-къаьстача нахаца беча балхахи цига чакхйоахача

лаш хиннай дуккхача районнии юкхьанцарчен организацей болх тахка а техка президиума заседанешка, пленумашка бийцаб.

Докладчико а къамаьл даьча конференце делегаташа а хьахьехар «Знание» общества лоархIам тIа-тIа лакхлуш хиниилга, цунца цхьана цар хьедла хьагойтар республика лекторий балха тIа кхоачамбоацараш, дикза дисараш хилар, гIулакх дIахо тоадора де эшараш белгалдаьхар.

БIарча хьайицача лекцеш дукхагIа йийша яле а цхьадолча дешаех — КПСС историех, Iилман коммунизмах, тIема-патриотически кхетам баларах, Iилман атеизмах, пачхьалкхенахи правахи лараш — кIезигьенай. Атеизма дешашта пропаганда елга лаьгIдаьд Гудермесски, Ножай-Юртовски, Сунженски, Веденски, Назрановски организацеша, цу балха нах дукхагIа юкъеозилга, из пропаганда Iилман ларда тIа елга Iалашдац.

Конференце хьадийхар юбилейни тематика шеръелга, уж дешаш классоин хьисапе къестаделга дамза дарг ца хилар, лектораш шоаш цу гIулакха дикагIа кийчбенна хулга, рецензировани яр тоаделга. Лекционни пропаганда коллективашта хьалхашка латтача декхарашна айххагIа ювзаенна хулга.

Конференце къамаьлаш дир парте Грозненски горкома секретара Л. П. Белоглазовас, Урус-Мартанерча лектора А. Я. Джанар-Алиева, парте Назрановски райкома пропагандаи агитацеи отдела заведующе Н. М. Муцольгова, Заводской районни организаце правлене председатела А. А. Вартанова, ихьчар.

Конференце балха юкъе дакъа а лаьцар, къамаьл а дир парте Нохч-ГIалгIай обкома секретара М. О. Бузуртанова.

«Знание» общества Российски а Еррисоюзни а съездашка бахийта делегаташ хержар.

Керда хержача правлене хьалхара оргпленум хилар. «Знание» общества республикански организаце правлене председателалла юха а ЧИГУ профессор **В. Б. Виноградов** хержар, цун хьалхарча заместителалла — **З. К. Бийболатов**, заместителалла — **Н. П. Гриценко, Д. Д. Межидов, Ю. А. Стерленко, М. В. Ковальский**, бехктонхамеча секретарелла **С. А. Гаргиев**.

Правлене дани новкхо еш лелададьд лекторски кадраи говзал лакхъяра дешаш. Цу гIулакха лаьрхIа республикански а районни а организацеша кхо бIаь гаргга семинар яьй, пропаганда системи формаш дIахо дегIанхув-

С. МАЙСИГОВ.

Шалински района «Московский» совхоза фермерча болхлоша толаме кхоачашду шоай декхараш. Дикна тIеххкоачашъяьй укх шера цхьоалагIча квартала пачхьалкхенга шура йохкара план. Цу юкъа юкъера лоархIача хIора кхоабача Iаттагара 800 килограммал совгIа шура яьккхай.

Къаьстта хьинар ийдеина къахьег доярнаша Бачаева Алетеи Зикурлаева Имании. Дийнахьа 14 килограмм шура йоакх хIара ше беттача Iаттагара Бачаевас. Цо дерхI 16 килограммага кхача. ДIадахача шера хIара Iаттагара 4480 килограмм шура яьккхар цо. Укх шера 5000 килограмм яихха дага я Алет.

Дийнахьеи буси хIара ше хьокхача Iаттагара 12—13 килограмм шура йоакх Зикурлаевас а. Дикна тIеххкоачашъяьй цо а шин план.

Шин декхарех дика лоархIаву цу ферма скотник Хасиев Дауд.

С. ТОВСУЛТАНОВ.

СУРТА ТIА: «Московский» совхоза дикагIбола доярки (аьрдехьара аьттехьа) **Гайсумова Яха, Толуркиева Асма, Хасиева Асет, Зикурлаева Имани, Бачаева Алет, Дашаева, Берлант, Обиденко Нина.**

В. ЮНЦЕВИЧА сурт.

«ХIара балха дийнахьа хьадер дукхацIа хилийта!» яхаш девиз а йолаш шерра социалистически яхь йоаржаяьча «Союзавтоматстром» ВНПО опытно - эксперименталь завода дуккхача бригадаша шоай торонех бизза пайда а ийбеш дика къахьегама толамаш доах цхьайтталагIча пятилетна шоллагIча шера. Царна юкъе хьалхалаттачарех цаI а коммунист Двуреченский Александр Николаевич керте латтача коммунистически къахьегама сийлен цIи лелаеча бригада коллектив. Цхьаккха а бутт дIабахийтац цо шийн задани 120 процентал чухьнахьа кхоачашъяь. Цудухьа предприятерча бригадашта юкъе эггара хьалхарчарна рапорт деннад цо укх шера хьалхарча квартала план кхоачашдарах. Заданел совгIа кхоачашдаь балхаш эзараш сомий маьха да.

Вай республика юбилейни цIей хьатIаккачалехьа пятилетка хьалхарча шин шера план кхоачашъе дош деннад бригада болхлоши. Уж декхараш ханал дикка хьалха а баьнна тIеххкоачашдеш ба уж.

Кердача къахьегама толамашка бригада коллектив кхувл къахьегами социалистически яхьи кхетамца кIаштIехьяьккхаро, балха ханах бизза пайда ийбаро. Шийн декхараш цIена кхоачаш а деш, бригадира Александр Николаевича хIара слесаргара доаггIаш дар хьадех. Шийн опыт дог раьза а долаш дIайовзийт бригадерча болхлошта. Балха тIа чIоагIа ьттув боахаш дола гIулакх да къахьегама овсарле лакхлургIола наькъаш халданза цар лехаш хилар а. Цу даькъе дукха кердадараш производствана юкъекхувл цар.

Дика кулгалхо хиларал совгIа, бригадира хьинаре дакъа лоац общественни балха тIа а участка парторга, Старопромысловски райсовета депутата декхараш даим дизза кхоачашдеш хьаьсагIарех ва Двуреченский Александр.

СУРТА ТIА: слесарий бригадир А. Двуреченский.

И. ПЛИЕВА сурт.

Даим цхьана

Нохч-ГIалгIайчу просвещени дегIаахара Россе даь гIо

Нохчийн гIалгIайн Россеиа гаргабахара чIоаггIа лоархIаме хилар уж эрсий культура тIаьча гIерташ, эрсий йоазув Iомаде гIерташ, цар мотт за лоаш хилар. ГIалгIайн хIи-рийн «наьха лоархIаш» болча дукхкхача боккхийча наха а кхьча ахархоша а, — хоам бу XVIII бIаьшерен документо, — даьла а болаш ухийтар Моздок яхача крепосте. 1864 шера хIирий, гIалгIай, кхьча лоаман наьха бераштa хьайийллача Моздокерча школе деша.

1863 шера Грозный яхача крепостен 1865 шера Назрановски крепостен хьайийллар моттиге бахача нахах йола интеллигенци кийчъяра боккхача лоархIаме хиина лоаман наьха бераштa йола школаш.

Цу школашка дешаш хинна дукхагIа дола бераш хьал долча наьха хиннадале а. моллагIча лоаман наьха бераш а нийслора цу школашка. Архиви данкеша яхачох, 1868 шера 1-гIа январь тIакхоачаш Назрановски горски школа дешархой социальни состав укх тайпара яр: эсерий къонгаш — 8, разночиний бераш — 58. Цу 66 берах лоаман наьхо дараш — 63, эрсий дараш — 3. Назрановски крепоста гаьна ядача юрташкарча наьха бераш школе чуолара льготаш уоттайора. Царгара берага дешийтарах боаккхаш хинина мах гаргарча юрташкарча берашкара боаккхаш хиинчул дуккха кIезигагIа бар.

Дешар эрсий меттала хьехар школе, цудухьа юкхьанца хала хулар берашта шоашта хьехар Iомаде. Юкъарча образоване предметийл совгIа бешамаш лелаяра гIулакх а огородаш лелаяра гIулакх а хьехар укхаза. Бешамаши огородаши лелае Iомадарал совгIа, Iомабе безам барашта Iарбий мотт хьехар, иллеш даха Iомадора, столярни, токарни, переплетни говзал, гимнастика Iомае а йиш яр. Из хIама бIаргадайнараша дувц, гимнастика чIоаггIа дукха езаш дар гIалгIай бераш, расписанех хьожаь ха чакхъьлча а шоаш мукъа мел долча хана гимнастика еш хулар уж яхаш.

Грозненски школа кхаь классах латтар, царех цхьа класс нохчашта лаьрхIа приготовительни яр. Назрановски школе яр 1870 шера цхьа класси гIалгIашта лаьрхIа подготовительни класси.

Школашка пансионаташ яр, дIанийдора духхьала маIа бераш. Дешаш дола бераш Грозненски школе санна иштта Назрановски школе а 150 гIортташ хулар. Школаш еххалр царизма колониальни доал чIоагIдара, хьал долаш а эзди лоархIаш а бола лоаман нах Россетахьа бахара.

Цига хьийхача предметии составага а дешара курсага а диллача юкхьанцарча халкъа училищашта тара яр уж школаш: даьла закон, бусалба дин закон, эрсийи киназа-славянскии метташ Iомадар, цIена язде Iомавалир, арифметикех, географех, историех йола лоацца сведенеш.

Хьехара боарам лахха бацар школашка: шинна а школа экзаменационни ведомостан тIа оттаьча отметкашта юкъе дукхагIа «3» яр, хIаьта классера классе доахаш хинната берий процент 60-нехара 80-неха кхоачаш хулар. Дешархой летлар шоашта теха кхача цо ба, барлкъаш эвлаа до, хьехархоша етт, во мел дар оал шоашка яхаш.

Эзала материальни бала лаха хьехара боарам, дийи мутIахьен пачхьалкхена тешамеи хуриелаш душ бола хетам — иштта дар лоаман наха дIанна школаш белгалбоахаш хиннараш.

[illegible]

Ставропольски гимнази йистейникхачул тIехьагIа Петербургски университете деша вода Аьдал-Гири. Университете юкъевода из С. Г. Нечаева вIаштагIъеллача кружкона. Студенчески революционни болама юкъевахарагIа 1869 шера лаьце Петропавловски крепосте чуволл Далгиев. 1869 шера 12 апреле жандарми шефа распоряженегIа Петербургера вахa дIавохийт Далгиев Терски областе.

1873 шера цIаьнха а деша вода из Петербургски медико-хирургически академе. Цига а хьинаре дакъа лоац цо революционни къовсама юкъе, цудухьа шоаллагIа юхавохийт из Терски областе.

Шийн халкъа гIо де дагахьа 1873 шера Назрановски горски школа хьехархо хул Далгиевх. Цо кхетадора, шийн къам тIехьадиса хилар, сердалонга, йоазонга, просвещенега, кхача гIерташ долга. ХIаьта из сердалга дахкха лоаш а вар, ЧIоаггIа хестадора цо кхы на хуле а юкхьанцарча образованега кхача гIерташ дола гIалгIай бераш. «Тха ладувгIа дийзад, — яздаьд цо, — къаьстта лоаман наьха бераштa ехкаш йола школаш могаеш боацача дийшача цхьаболча туземцаша дувцарашка... Цу хьакъехьа дувца безам бац тха... Амма массехк бетта царех цхьаи школа, къоастадаь аьлча, Назрановски школа хьехархо волаш айса лийнарех дийцача бакъахьа хет сона... Школана массехк верст гаьна ядача юрташкара ух деша цхьадола маIа бераш. ХIаьта цхьа кIаьнк бIарччача шера, тIехьа ца вусаш хIара денна, йоачан йолаш а ухар деша, 10 верст гаргга никъ а беш».

Пачхьа чиновникашта кромола корайир Далгиева баьча балха юкъе, цудухьа бокъо ялайзар цунна Терски областе ваха. Шийн халкъах а къаьста Закавказье ваха вийзар цун. Тифлисе а ваха ше машинаькъа библиотеке болх беш волаш а дицладар Далгиевна шийн халкъ. Цунна геттара дукха дезар шийн халкъ. ХIаьта сийлахь-доккхача эрсий халкъаца цо доттагIал леладелга лоаш а вар. Нагохьа санна эрсий халкъ а цун прогрессивни викалаш а нохчийн гIалгIайн юкъе а болаш долча кавказски халкъашта шоашта могача тайпара гIо деш хиинабале, кавказцаш а хиинаб шоай оагIорахьара эрсашта шоашта мога дика деш.

Ахриев Элмарзий Чхьаьгlа (1850—1914 шш.) вовлаш ва наха нохчийн гIалгIайн истории кIоарга довзара массанел а хьалха чIоаггIа теркам тIабахийта вола гIалгIай халкъа Iалаьмате дика этнограф хиина хIиларагIа тарра. Ахриев ЧхьагIа хиннав пачхьал Iаьдал лаьттача халача хана лакхерча образованега кхачача гIалгIайн нохчийн [illegible] лех цаI. Шийн дукхача балхаш тIа лоаман наьха экономикана, историна, быта санна чIоаггIа теркам тIаахийтаб Ахриев ЧхьагIа шийн халкъа [illegible]

Азербайджане — Геокчай олача моттиге. Цига. Нузевакъав 1874 шера Нежински лицей яхаш хинна лакхера дешара заведени яьккха вола цун дахь вешия воI Ахриев ЧхьагIа а.

Прогрессивни азербайджански деятелаца, журналистана Меликов (Зардаби) Гасан-Бекаца цхьана оарцагIвоал Ахриев СаIадал Геокчае деша баглараштa материальни гIо дара йола благотворительни общество хьаяра. хIаьта из гIулакх чакх а довлах, цо иштта гIо ду цига городской кхалнаьха школа хьаелара а. ТIехьагIа хьоашал а теха доттагIал леладу цо писателаца В. Г. Короленкоца. Образованега кхача гIо ду СаIадала дуккхача шин гаргарча наха. Гражданскии тIема тураалех цаI хиннача Ахриев ГIапура цун гIонца йоакхх 1916 шера Московски коммерчески институт. 1905—1907 шерашка хиннача революцена юкъе дакъа лаьцача, Нохч - ГIалгIайчу пачхьа администраце лелаяьча бIехача гIулакхин хьакъехьа Пачхьалкхен Думе яьта гIоръяьнача протеста автор хиннача цун вошас Ахриев Мухтара 1909 шера яьккхай Петербургски университет.

ГIалгIай кхьча просветитела Ахриев Хьажа - Бикара яьккхай прикладной искусства Московски Строгановски училища, хIаьта кистаца а резепаца а теркам тIаоаш дола дуккха балхаш а даьд цо. Повзаш я цун 16 произведени, царна юкъе я вайнаьха халкъа изобразительни искусства бокъонга йола шедевраш «Бутырин дIаволлар», «Туземни печени», «Маьтлоам тIа дахь ламазаш» яхараш а. Цо чIоагIа гIо даьд Нохч - ГIалгIайчу Советски Iаьдал чIоагIденначул тIехьагIа художественни дешара заведени яьккхача профессиональни художника Даутбеков ГIаьзега говзал лакхъе а бокъонца художественни боараме произведенеш тьаяра лоамая наьха вахар бокъонца довзи а.

Нохчашеи гIалгIашеи шоай аргIана Россеиа вениа гIоръяьнна художник — академик Захаров (1816—1852 шш.). Шийн хана цо талантлини портретана лакхдаьд эрсий живописа сий. Петр Захарович Захарова юхедитад тIехьенна М. Ю. Лермонтова, революционерий - демократий А. И. Герценеи Н. П. Огарева [illegible] кха доттагIа хиннача Т. Н. Грановске портреташ.

Теркам тIаоаш хинная художника Захаров вахар. Кхоалагiча бонгада командир хиннача инарал майор П. Н. Ермолова кхере [illegible]

[illegible]

СОЦИАЛИСТИЧЕСКИ ИНТЕГРАЦИ КХОАЧАШЪЕШ Я

ТРАДИЦИОННИ ЙОАЦА ЭНЕРГОРЕСУРСАШ — АГРОСФЕРЕ

[illegible]

СССР вIашагIъелла 60 шу дузаш

КАСТТА ХАЛКЪА СУДАХОЙИ ЗАСЕДАТЕЛАШИ ХОРЖ

СССР КОНСТИТУЦЕ 152 СТАТЬЯ ТIА АЬННАД: «СССР-ера ЕРРИГА СУДАШ ХЬАЮ СУДАХОЙН ХАЛКЪА ЗАСЕДАТЕЛАШИ ХАРЖАРА ХЬИСАПАГIА.

Районин (городской) халкъа судий халкъа судахой района (города) гражданаша пхе шера хорж массане а юкъарча, цхьатерраерча, нийсача хоржамий бокъонагIа къайлагIа кхаж а тоссаш. Районин (городской) халкъа судий халкъа заседателаш граждананий собранешка шин шеран ах шерая хорж цар болх беча е уж бахача моттиге гуччахьа голосовании а еш...».

Социалистически правосуде лоархIамегIара принципаш дIачIоагI а аьй дегIа а йовзаьй СССР Конституце 20-ча корта тIа: правосуди судо мара яц; судахойи халкъа заседателаши хаьржархоша хоржашн царна отчет лушн ба; суда коллегиальность я; судахойи халкъа заседателийн бокъонаш цхьатара я; уж цаIаш вокхарех тийша хIама долаши законо яхар мара де дезаши бац; правосуди чакхйоакхх законан судан хьалхашка бокъонаш цхьатарра йолаш гражданаш хиларца; гласность хилийтар; бехке вечоа ший гадаккха бокъо ялар; судопроизводство мотт къаман ший хилар; бокъонца бехке волга халица бехк ца бар; общественни организацеш къахьетама коллективийи викалаша судопроизводстве дакъа лацар.

1936 шерарча Конституце цу разделаца (IX-гIа корта) нийсбича — правосудена демократизаци яра наьккъагIа баьккха Iаламаьте бокка гIа ба из.

Кердача, социалистически тайпарча правосуде демократически принципаш дегIаухилга вай мехка пачхьалкхан общественни строй аргайоаха штоаярца, социалистически законность чIоагIъярца, общественни отношенеш культура дегIайоалаярца.

ДIахьалхашкахь боаха из гIа хьахьоккхаш хиннай 1924-чей 1936-чей шерий СССР Конституцеш.

Кердача Конституце шийна чулаьцай хьалхагIа хиннача конституцей опыти укх тIеххьарча ткъаь шера керда доахаши аргадоахаши хьалхача законодательства опыти.

Правосуде принципех йолча Конституце положенешка хьахьекха гу вайна йовзаш йола ленински идеяш. Советски Iаьдал даьннача юкъ хье, буржуазин судебни машин йохаяра бахьан дуьцаш, В. И. Ленина яздаьд: «Цу тайпнара бокъонца йолча суда никъ цIенбаьб вай... эксплуатаци яра гераз хиннача судах вай хьдаьд социалистически общества чIоагIача лардаш тIа кхетам балара гераз».

Законности коллегиальности, гласности, судахой хоржаши отчет луши хилар, правосуди чакхIоаккхача къахьега мхоша шерра дакъа лацар — уж а кхыдола а ленински дIадехараш, вайна ма гарра, Конституце чIоагIдаь да.

МалагIаш я цу даьхъе 1936 шерарча Конституцена нийсдача кердача Конституце тIара белгалагIа йола баш халонаш?

Конституце 151 статья тIа дIаяздаь латт: «Правосуди СССР-е судо мара еш яц». Цу правило хьахьокх судебни дешаш судо мара леладе йиш йоацилга, правосуде лоархIам, советски гражданина дуккхача лоархIамегIарча бокъонашта гаранти лулга. Судагара дIаниккхача пачхьалкхен ияьанна а кхыча органа йиш яц правосуди леле. Вокходдчча бокъонца дуттIавала, дош нийсдонца къовстаде, цу дешаца гIулакх доагIаш болча наькха бокъонаши законни хьашташи лораде гаранти луш йола судебни процедурана [illegible] йиш йолаш яц [illegible].

Конституце 151-ча статьей правовоя норма шийхена социалистически законности правопорядки чIоагIъяра, 1938 шерара Конституци тIайнцачул тIеххьагIа хьалхарча шерашка законагIа йоадаш лелаь репрессеш дIаяхара иньъа тIа лоархIаме пехо хиннача ССР Союзен союзни республикийи уголовни судопроизводства Лардий 7-ча статьяга (1958 шу) хьежжа я.

Хоши да, законагIа йоаца репрессеш наха тIаIоаттаяь практика — 1977 шера 24 мае яьча шийдоклада тIа Л. И. Брежнева белгал ма даккхара, — конституционни установкашта дуккала йоллаше а лелаьлга.

СССР судебни система кердаш йолча 1936 шерарча Конституце 102 статьяс белгалдаккхоц процессуальни формаши дешаши судага гIолла мара дуьца бокъо ца хилари шоайла дуьзадения долгеи. ХIаьта 103-ча статьяс халкъа заседателаш боацаш дешаш дуьца метаргдолаш лоархI. Нагахьа санна законо лаьрххIа ишта оттадаь из хилча.

ХIана арадаьннача Конституце 151 статьяс бе-беча тайпара кхетадайтац: «Ерригача судашка граждански уголовни дешаш коллегиально дуьц, хIаьта юхьанцарча инстанце суде халкъа заседателаш а болаш. Правосуди чакхйоаккхача хана судахой мел йола бокъонаш йолаш ба халкъа заседателаш».

1936 шерарча Конституце 112 статья тIарчул сорIа кердача Конституце 155 статья тIа белгалдоаккх судахойи сорIа ишта халкъа заседателаш а кхычарех тийша хIама доацаши законо яхар мара де ца дезаши хилар.

Халкъа заседателий ишта еш йола терко Iалаьмате лоархIаме я, хIана аьлча правосуди чакхйоаккхача хана халкъо хержарий сий дарца, цар хьинари лоархIами айбарца ювзаенна я из.

Бокъонца социалистически демократе ма яххара вIаштIехьъяьккха я кердача Конституце 156-гIа статья: «СССР-е правосуди чакхйоах законан судан хьалхашка граждананий бокъонаш цхьатарра хилара хьисапагIа».

Социалистически стройна карагIдаьнна из сий дола гIулакх ишта хила доагIаш да вайна хеташи шаьрденнеи хиларах цкъаза цук лоархIам бицболийт вай.

Цхьабакъда, пайгIата да оалаш долча буржуазии дунен тIа цу проблема ирал дIаяккка а йоаш яц, хIана аьлча классови антагонизмаш дукхагIа хулаш хиларах судебни учреждений белгалара ориентаци тIа-тIа къаьгагIа гучаяьл. Из бIаргагора буржуазии социологаша шоаш даьча тохкамашка хьежача кхоачам ба. Масала, нахага социологически хаттараш даьчул тIеххьагIа гучадаьннад, суде кхычарна дискриминаци лелаелга Квебека (Канада) 78 процент болча гражданашa бокъдаьь хилар; 60 процент болча французашна хиттар дича хьахьекхад суд бIаьхийчарца дика гIа хилар; хиттар даь ФРГ-ера 70 процент граждананий тешаш бац судахой нийсаяо йолаши оьзбезам ца беши хиларах, и. кх. дI.

1936 шерарча Конституце шие къаьстта белгалъяккхац законан судан хьалхашка граждананий бокъонаш цхьатарра хилара принцип, правосудена из бохнхача лоархIаме йоллашехьа а. Цудухьа 1958 шерарча уголовни судопроизводства Лардаш тIа шерра лаьшхай из: «Уголовни дешаш йола правосуди чакхйоах берригача граждананий, бокъонаш цар социальни, имущественни, служебни хьолага моллагIча къамахи расахи хилдига, моллагIа ди болаш боцаш хиларга ца хьожаш, законни судан хьалхашка цхьатарра хилара хьисапагIа» (ст. 8). Из положени я ССР Союзен союзни республикийн 1961 шерарча граждански судопроизводства Лардаш тIа оттаьар а (ст. 7).

Дуьца эшаш дац, из принцип вай судебни практике лоарэагIа ца йоаккхаш чакхйоахаш хилар.

Вай мехка гражданашка квалифицированни юридически новкъостал кхоачилга массанена а хоши да. Адвокаташа деча гIулакхех тела мах гIаьхьа ба, бахача нахех цхьа дакъа геттара мукъадалийтад цу гIулакхех мах тела ца безаш. Конституце шийи принципашта юкъехьу из положени: нагахьа санна законо яхача тайпара дале юридически новкъостал мах боацаш лу граждананшта.

Бехке вечун гадаккха бокъо луча принципаца айхха ювзаенна я Конституце 160 статья тIа белгалъяь положени: «Зулам даьд аьнна цхьаккха бехке ве а цунна уголовни таIазар де а йиш яц суда приговорагIа е законага хьежжа мара».

Цу положенегара хьайоагIаш я уголовни судопроизводствана Iалаьмате лоархIаме йола правови кхо принцип: цкъа-дале, саг бехке вари цунна таIазар де оттадари духхьал суда гIулакх да. ШоалагIа-дале, приговор даь даллалца йолча хана лелаеш я бехке веш вар ше бехке ца хилар дIахьокхара декхарах мукъавоалийташи из декхар из бехке ве гIийртарашта тIадожадеши йола презумпци. КхолалагIа - дале, зулам дарах беш бола бехк а тIоаттаде хоржаш дола таIазар а уголовни законага хьежжа хила деза, хIана аьлча закона тIа хьоаха ца деш цхьаккха зулами таIазари дац. Даьча зуламга хьежжа хьадда йола советски уголовни права статья а ца йоалаеш из кхычунца тарде гIертилга вайцига дийхха да.

Уж кхо принцип хIана лелаш долча СССР уголовни уголовно - процессуальни законодательства тIа хьахьекха я, хIаьта уж мехка Конституцена юкъе яхьар правосуде бокъонца демократически дола хьисапаш чIоагIдаран дегIадоаладарии юкъе доккха дакъа лацар да.

Шерра йовзаш йолча ленински идеех цаI — правосуде гIулакха юкъе мугIарера дукха нах чуозара идея, хIана аьлча В. И. Ленина цунах лаьрхIай пачхьалкхен гIулакхашта къахьегамхоша тIахьожам лоаттабара способ а дисциплинаи самодисциплинаи школа а.

Конституце тIа хьахьекха гу вайна вай социалистически стройна карагIдаьннараш, общественни отношенеш аргайоахаш тоаяро, советски граждананий бокъоний, уж реальни Iалашбара Коммунистически парте чIоагIа йоаккхо еш хилар. Из цIаьхха а кхаьрга гучадаргдо укх юбилейни шера халкъа судахойи заседателаши хоржача хана.

Р. БАТХИЕВ,
Нохч - ГIалгIай АССР Лаьккхьарча суда председатела заместитель, юридически Iилмай кандидат.

Нохч - ГIалгIайчен алю[illegible] 60 шу, нохчийн гIалгIайн [illegible] дола[illegible]агIа Российна наьхбокха 200 шу дизара [illegible] [illegible]. Декъача декхашта бахар ма боаттIара каькъбахара [illegible] социалистически [illegible] йиш [illegible] [illegible] уж цхьайттадарагIа [illegible] ка шолдагIча шоа. Производстве хьалхалатарашта юкъе [illegible] хIамантегараш Сергеева Евгения Андреевна, Ускова Зоя Ивановна, Малютина Лидия Григорьевна.

СУРТА ТIА: хьалха латта [illegible] тIаьрдехьара аьтте [illegible] Е. Сергеева, А. Ускова, Л. Малютина.

В. [illegible] сурт.

ДОАЗОЛ ДЕХЬАРА

НЬЮ - ЙОРК. Iалаьмате сихи соцаде гьнна кхетар юкъерча боариме дола американски ядерни средствши хьаелга, уж Малхбузен Европе дIанийсъяра планаш кхоачаш ма ейта, стратегически герзашта довзув оттадара хьакъехьа Советски Союзаца переговораш юха дIайолае, герзаш Iоаларга дIаухийта дуккха миллиардаш йола средствашСША эггара ирагIа йола социальни - экономически проблемаш къоастадара хьожие — цу тайпара да Рейгана администрацегара машарах пайгIатонисий тIеххьарча кхалнахьа Дунен халкъашта юкъерча дигп хьайдийхараш.

Цо дIайолаьй президентага Рейганген НАТО Брюсселерча штаб - квартирен дIайохьийтаргйолча Вашингтона милитаристски наьиъа духьаларча петицена кIал миллион сагага кулгаш лааьйтара йола дуккхача наьха кампани.

СУРТА ТIА: Нью-Йорке петицена кIал кулгаш лодеча хана.

В. МОСТОВЦА телесурт. **ТАСС.**

ДУНЕ ЦХЬАН КIИРАГIА

ХIАМА ХЬАКХОЛЛАРИЙ СЪЕЗД

Пхе дийнахьа — 27 марта дена 31 марта кхачалца — Ханое болх беш хиннай Вьетнама коммунистически парте V съезд. 1,7 миллион коммунист чувоагIаш йолча, дунен халкъашта юкъерча коммунистически боламa сийлахьча денал долча отридех цхьанне лакхера форум Вьетнама боккха лоархIам болаш хинна ца Iеш дунен халкъашта юкъера йоккха событи хинна а дIаэттай.

КПВ политикахдуьцаш КПВ Генеральни секретара Ле Зуана аьннад, парте генеральни никъ Вьетнама хьадача хьалашна марксизма-ленинизма идеех бизза пайда эцара, капиталистически хьисапе дегIаахара стадега ца а довлаш социализмата довла торо хилара хьакъехьара В. И. Ленина хьехамаш пахара юкъедоаладара ларда тIа латташ ба. Бокъонца дунен халкъашта юкъера лоархIам бола из дехкар кхоачашделга вIалла а отта гIулакх хиннадац. Цхьан оагIорахьара хIана а дIаялланза и колонизаторащен кхыча мехкашкарча агрессорашцен бIаьхбенна лаьттача тIема кIоарга човнаш. Вокх оагIорахьара, Ле Зуана белгалдаьккха ма хиллара, цу тайпарча хьалашка социализм хьалъелга дукхагIча даькъе керда хIама дар, опыт кIезига хилар а холуш дар. Цхьабакъда, холонаш хинна яле а, вьетнамски коммунистий парте мохк шийн лоIаме хилар чIоагIдир, машаре социалистически болх бара мехе опыт Iоайир, тIатеIIа карадезадир атта доаца боахама социалистически хьисапе доал дара доле Iилма, къахьегаш болча дукхача наха пара бувзамаш деба а деш чIоагI а деш.

Съезда балха юкъе дакъа лоацаш хиннача КПСС делегаце КПСС ЦК Генеральни секретара, СССР Лаккхехьарча Совета Президиума Председатела Л. И. Брежнева цIерагIа съезда болх толаме чакхбаккдар дег тIара лови хилар делегаташка дIа а хайтар, экономикен халкъа нахара хьал лакхдара, социалистически коталонаш [illegible] тIехьа лоаттабеча кьовсаме социалистически Вьетнамаца цхьана Советски Союз хила а хиннай, йолаш а и, хургйолаш а и аьнна вьетнамски коммунисташта доша а делар. Вьетнамски коммунисташ чIоагIа тешаш хила йиш йолаш ба советски наьха шоашца солидарности хургхилараха шоаш хьаллацаргхилараха.

Де лекхьа цаI хиларцеи ишта оагIоно [illegible] дахар доаш хиларцеи кIашагIкхеташ и Советски Союзан Вьетнами, Советско - вьетнамски гIуллакхаш латт эггара чIоагIагIен цIенагIен йолча историна йоаьш йолча принципаш тIа — марксизма - ленинизман социалистически интернационализман принципаш тIа. Цаьо чIоагIа дира а 1978 шера кIал кулгаш яден доши СССР ви СРВ-ени юкъерчи доттагIа [illegible] цхьана гIулакхаш лелададарен хьакъехьара договор.

Советски наха чIоагIа хам бу дунен халкъашта юкъерча арене а машаш на[illegible] хьалдара декхараш [illegible] чашдеча а шоай вьетнамски векалашца цхьана болх беш шоаш хилара. Дунен халкъашта юкъерча сообщество, блокех дIакхеташ доацаш мехкий боламе лакхдуш латта Вьетнама лоархIам, шоаш доал дара, шоай лоIаме дегIадахьара наьхь тIа даьнначча халххий боккхаш ларарен [illegible] кхьоага йола [illegible] тIехь - гIехьагIа [illegible] [illegible] Азеи [illegible]

ВАШИНГТОН МАНЕВРАШ ЕШ Я

Март чакхбоаллаш Колорадо - спингсе (США) ядерни планироване бIаьстан сессе гулбеннача НАТО мехкий оборона министраша шоай заседанеи «ихерамале» Iалашъяран къайле гуча ца яккхаран мел могар даь хиннад. Ерригa гонахьара моттиги кхыметтел министрий заседани хиннача цIеной чурча нийсаянка а тIехь, ха деш доля жIалеш а долаш тIема полице чIоагIача наридашна патруль оттаяь хиннай, цIеношта хьаIIадоагIача наькъашка укзара объявленеш йоахкаш хиннай: «Демонстрацеши пикетировании е йиш яц!» яхаш.

Рейгановски администраце чIоагIа раьза йолаш полицейски барьераш оттаергьяр хIара ди тIехьагIа тIема духьалара болам шерагIа баржаш латтача ерригача малхбуленъевропейски столицашта дуккхача американски городашта гонахьа. Цхьабакъди из барьеаб Вашингтонера эггара чIоагIагIа гIуллакхах кхети лови боаца политикаш а цунна теркам тIабахийтанза ца боалаш. США-с хьалхвдаккхарах НАТО министраша дIатIазаца тигадац тIеххьара советски машара инициативаш, юха а хабараш дийцад «советски ихерама» хьакъехьа. Бакъда, из ишта дале а Капиталистически гуьна тIарча американски законодателашта атта йоаца ханаш я хьлтIаакхоачаш латтараш. Кхыметтел «Нью - Йорк таймс» а хIана муьIарло де дезача отта ма хиллара. «Рейгана правительство новкъа дале а кIезиг дукха теркам тIа ца бахийтача плац ядерни герзаш Iоадара духьаларча болама», хIана аьлча «хIана республиканций лидераша правительствага конгресс дIакхайхадаьд хIаннарча экономически кризиса кердача ядерни герзашка приоритет кхачишта лаьрхIа йолча дегIайоагIача тIема бюджета оппозицеи хьалашка Пентагона бюджет тIашцилга чакхдаккха могаргдолаш бац шоаш», аьнна.

Цу хьалашка Рейгани администраци гуччахьа маневраш е йолаеннай тIема духьаларча болама а тIа юхатехара. Юхьанца из лаьрхIад ядерни герз дIадоаргIадара мораториi оттарa тIахьожа 170 гIа болча конгрессменаша хьалальцад йолча Кеннеди - Хетфилда резолюцена тIехьаларий поллиц [illegible]. Цу документа дуьхьала аьнна, США-с шоаш ядерни совле [illegible] тIеххьагIа, мораторий оттаьа иден наццаш йола Джексон — Уорнера резолюция.

Из резолюци а президента Рейгана шийн пресс-конференце 31 марта хьалланцар. Из [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

ДIАЯХАЧА ХАНАРА УРОКАШ ЙИЦЛУ

США оборона министр К. Уайнбергер шийн оргIанара никъ беш хиннай Азе кхаь мехка гIолла — Къулбехьарча Корее, Японе, Филиппинашка. Из никъ беш лелача хана «Вашингтон — Токио» яха сол цуи дог а, кертера опорни пунктащ — цу регионе хIана йолаш йола американски базаш а йола керда тIема - политически альянс шийи хьалхленца Тихи океана тIа вIашагIйоллара Вашингтоно из тIабахийта леладу гIулакхаш дIахо хьош хиннав из. ШолагIча дунен тIема урокаш йиц а енна японски милитаризм хьалхестаяра никъ лаьцаб США-с, цу мехках Азерча шийн экспансионистски политика инструмент е а гIерташ.

Американски кепайоазоно гуччахьа ладу Токио волча хана Уайнбергер шийца къамаьлаш даьча премьер-министра Д. Судзукена, кхыча мехкашцарча гIулакхий министра Сакураутена, къамаи оборона управлене начальника С. Итона юткъам беш хиннав. Советски Союзацарча гIожача конфронтаце никъ царна качболла а азиатско-тихоокеански регионерча американски тIема стратегена Япони кхы а чIоагIагIа чуоза а гIерташ, яхаш, 1 апреле дIадоладеннача кердача финансови шера Японе 7,75 процент лакхъяьй шийн тIема расходаш. Из ишта дале а Уайнбергера Судзукега дIаеннай уж ассигнованеш кхы чIоагIагIа ебаелга дIадехаш президента Рейгана ше йита послани. Из деча хана, «Нью-Йорк таймсе» хоам беш ма хиллара, Уайнбергера из кхора и ваьи, нагахьа санна из юхаволе «США еча японски экспертa керда доаконаш оттаде дезача кхоачаргья американски конгресс», яхаш.

Сеуле пентагоновски эмиссар хиннав Къулбехьарча Корерча марионеточни диктаторски режимаца цхьана леладу тIема гIулакхаш шерлеши «къулбаседакорейски» лаьттарча 40 эзар саг чувоагIача американски экспедиционни корпуса модернизаци еш сихлеш. Из герзашца кийцара хIанзлехьа а хьа тIаухаш лаьт «М-60» яха танкаш, керда истребителаш-бомбардировщикаш, штурмовикаш, кхыйола тIема техника.

Маниле филиппински кулгалхоши къамаьлаш деш Уайнбергера дийцад ядерни герзаш дукха лацеши йолаш уж [illegible] дIакхухьаш йола тайп гIоаттара средствашка [illegible] никъ кеп а йохча шигарча американски тIема базех пайда эцарца духьалдена ду[illegible] цаш. Дийцар да ишта Кларк филд яхача авиабазах Гавайски [illegible] хIарчеп [illegible] [illegible] американски гонаха [illegible] [illegible] Азе [illegible] районаш Гарсарча [illegible] [illegible] [illegible]

США [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

Г. [illegible]
(ТАСС).

ХIана дагаух Пекине КПК VII съезд

ТIеххьарча шин бетта мехка бахача наха юкъе чIоагIагIа пропаганда еш я китайски массови информаце органиш КПК ЦК председатела заместитель волча Чэнь Юна 1945 шера Китая компарте VII съезде аьча выступленена. Цу дуккхача комментарешта тIа кертагIдоах цо цига даьккъамаьл парте беррига членашa чIоагIагIа теркам тIабахийта Iомаде а цIенхоштта уйла е а езаш хилар, хIана аьлча цу тIа дуьцараш хIана а тIехьа къаьстта лоархIаме да.

Ала йиш йолаш да, Чэнь Юна цига даьча къамаьла юкъе боккхача лоархIаме лархIа дезаш хIама дац, аьнна: цу къамаьла 1982 шу долалуш КПК ЦК органаш а еша центральни газеташа арадаьккхача даькъа маIаш латт. ТIехьа тIайоагIача хана де ца дезараш кIезигагIа дари, «дийннача гIалаташцара отношени нийса хила еза» яхача дешех. Деза хила деза бакъдар, шийпрестиж а йоацаш, бакъле, «юхь йоара ма ихера», йоах Чэнь Юна. ТIеххьара дешаш, бакъдар аьлча, дикка шоай тайпара да. Хови ма дий дуккхача бIаьшерешка лелаш йолча традицегIа «юхь йовр» яхар ннтайца геттара сий довр хилар.

ВIалла бахьан доцаш а дац. Пекине КНР кулгалхоех цхьаннe дукха хIама ца эшаш шовзткъа шу хьалха даь къамаьл духхьала хIана малха даьнкха хилар. Хетаргахьа, китайски кепайоазоно VII съездо «нийса никъ а лаьца» хиннабола, цо цIеккха а ца хиннача бесса «барт тоабе» КПК йиш хилийта йола лахача дешаша теркам тIаухийташ хилар а ишта цхьа бахьан доацаш дац. Китая политически практика тешал деча бесса, кIезига моттигаш хилац пропаганда машина гIонца критика хьаддача наха духьалъерзае гIерташ, къаьстта шо-шоащ Iаьдала керте бовлара лоаттабу къовсам ирбеннача хана цу мехкарча вIаши къувсаш йолча группаша исторически аналогеш ихувлаш. Кхоачам болаш да «культурни революци» йолаяра йола сигнал хинна «Хай Жуй дIаваккхар» яхача V Хана романа критика яь кампани, «Додача хи Iамаш» яхача романа критика еш хинна кампани е «Лин Бяонеи Конфуцени аьча критика» кампани дагаехача. Цу контексте, тхона хет, лакхе йийца КПК съезд бокъонца малагIча хьалашка чакхъяьннай хьежача дика хургдар аьнна.

Эггара хьалха белгалдаккха деза, КПК VII съезд хилалехьа «стиль тоаяр» — «чжэнфэн» оалаш хинна кампани чакхъяьнна хилар. Из хIама да, хетаргахьа цу хана хинначарех эггара лоархIаме лархIа дезар. «Чжэнфэн», е, кхетара аттагIа хургдолча тайпара аьлча, чистка, йолаелар 1941 шера аьхка, чакхъяьккхар съездо ше. ГIулакх ишта эггадар аьлча, цу хана нийсденнача мехка чоалхане хиннача хьалашка Китая партийни кадраш доккхача даькъа юкъе совбаьлар Мао Цзэдуна чакхйоахаш хиннача политически линена раьза боцараш, кулгалхошта юкъе доладелар «сий долча кормчен» цун оагIорахьарчари лаьца хинна националистически позицеш бахьан долаш хьайна къовсамаш Мао Цзэдуна. ГIалаташта анализ а яь, КПК дикагIа дола нилаш кхетодара мотта парте эттача халача хьалах пайда а ийца, фракционни къовсама никъ лаьцар. Деррига низаш тIадахийтар цун группо парте хинна интернационалистически низаш дохадара. КПК бокъонца Мао Цзэдуна бе кхиттараш Китая компарте идеологически организационни принципаш хуьцаран «Чжэнфэн» лаьттача хана практикана шерра юкъеялаьар демагоги, шантаж, моастагIашта шельмоняни яр, партийни кадраш [illegible], кулгалхой адрасах наха моастагIа критически [illegible] неш, шоашта ца беза нах физически дIадахара [illegible] IоагIар санна йола методаш. Дуккъал цу хана эггара хьалха шерарча масштабех [illegible] йоалаийр [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

Кампане [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Мао [illegible] [illegible] КПК VII [illegible].

Тахан КПК XII съезд [illegible] [illegible] Китае [illegible] [illegible] 1978 [illegible] [illegible] [illegible] Дэн Сяопин [illegible] [illegible]

«аьрдехьарбараш» шоай махулла цунна новкъарлеяаш еш ба. Цудухьа беияза бIубела хила торо йолчоа тара еттац Дэн Духэа ха йолаши «Гуаними Жибаос» деридаьтттайпара, Китае долаш долахIама да «аьрдехьалестарий» идеологе кIоаргга алииха хIаьта ишта субъективизм, бюрократизм анархизм, фракционность санна йола цIенхоштарa явленеш.

Бакъда, Дэн Сяопина ше а йоах, тахан мехка латтарло йола стабильность йолаш хаьаш цхьаха мара нийсъеннаец исторе. Пхе кIирагIа бахьан фу долаш да а ца хоши лечкъа а лийнна тIеххьара а наха гучаваьлча, наха шийн группа гIулакхаш сел дика да аьнна хетийта гIерташ, ишта заявлени йир Дэн, пачхьалкхен аппарат организкхара гIулакх толаме чакхдаргхиларах дог тийша ва ше аьнна. Шийи хурдаь «чистка» яха термин юкъе ца йоалае а гIерташ, кертагIдаьккхар цо «наха духьалара революци а йолаш, административни системана йола революци я» аьнна.

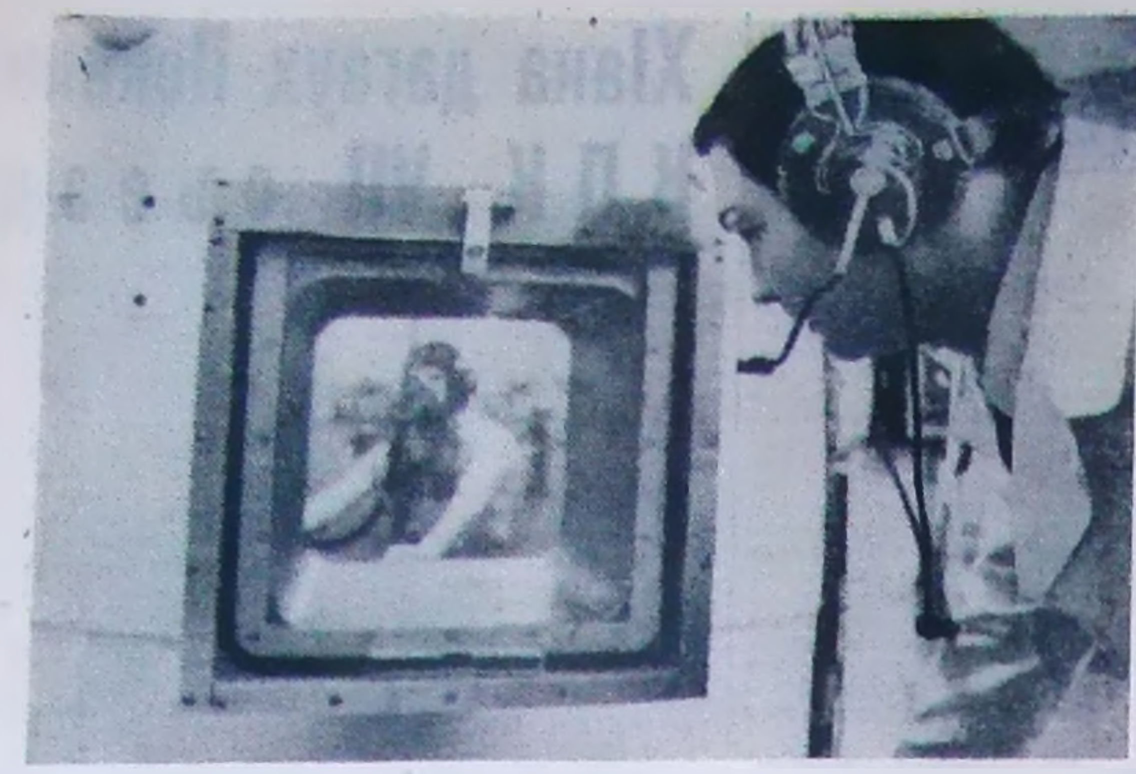
ХIаьта а гуш да аржаш латта кампани тIа - тIа дукхагIа политически бесара лацаш хилар. Кулгалхошта юкъе латташ ира къовсамаш хилар бахьан долаш ца еш йита мара, соахкe а чакхъяьнна хила езаш йола XII съезд хьаелла кIезига мара ха ца йисача хана, аппарат цIенъе гIерт Дэн, эггара дукхагIа барашка уж посташ «культурни революци» хиннача хана кхаьча болча, шийн моастагIех, цу наькъаца оппозицена духьаларча къовсама эша совле бе а йоаллаш.

Хьахайнача тайпара центральни аппаратерча массех бIаь сага лоархIам болча официальни наха хIаъзе а шоаш отставке бахийтар дех. Амма дIавакха лаьрхIа ва, бIаьш министрий заместителаши КНР Госсовета премьера заместителаши а болаш вола, 200 эзар саг. ХIаьта шоллагIча ах шера лаьрхIа да ужжамо хувцамаш провинцешка де. Беррига дIабаха беза нах 20 миллион согIа ба. Хала дац цу «керда-ча революце» кулгалхошта юкъера къовсамаш кхы а ирдерхилари Дэна шийи моастагIий кхы а совбоахаргхилари кхетаде.

Ишта а веша а латташ долча гIулакхашка хьежача, Дэн Сяопинал цун наха духьалара оппозици чIоагIлуш латт, цунна тешал де йиш йолаш хIама да. Къаоаттадаь аьлча, хIана укх саьрте официально боаца, дукха из гоаш из «шолагIча мугIарашка» вала везаш хиларах бола хоам. Из къаьстта теркам тIаозаш хIама да, хIана аьлча Дэна ше лаьхар 1985 шера мара гIулакхашта юкъера вала дага долаш ца хиларагIа. Из хоам боашхаш, дуккхача хIамаш зуьш болча наха дагаух событеш шийна хеттача тайпара ца лелаш хинна чоалхане ханаш нийсъелча «Iийне» вийнача Мао Цзэдуна леладарьяш. Ишта хилар, масала, 1956 шера КПК VIII съезд чакхъяьннача тIехьагIа «искхача скачокаха» хIама ца хилча «культурни революци» йоалаюш. ХьатIахьоьжаш аттача тара да Дэн Сяопина хадо хургйолча хаьаш а. ХIана чул тIехьагIа хила деза, хила мегаш да группировкашта юкъе тоадам беш дола тIемаш, хIаьта кот мала варгва хоаш дац. Цу чоалханеча хьале дуьхьа дуьча тактически приемех пайда ийбу Дэна а из хьалхашка бахаша а. Царех цаI я Чэнь Юна выступлени [illegible] а МоастагIаша ишта [illegible] позицеш чедаре ва [illegible] дар кхета а деш Дэна хIаьта а тIахьех [illegible] шоай [illegible] [illegible] дар [illegible] [illegible] хьашеш [illegible] гIеттара Китая [illegible] никъ хержара дола [illegible] дара кIийлен тIа [illegible] таш лелхар а бахьан [illegible] кулгалхой барт [illegible] бехк цу наькъаца [illegible] оппозицена дIа[illegible] [illegible] оагIорахьара. КПК VII съезд [illegible] дуьцарча [illegible] я ца оалаш [illegible] Дэн керте [illegible] [illegible] [illegible]

Ишта Дэн Сяопин [illegible] тIа [illegible] хIана VII съезде [illegible] [illegible] КПК ЦК председатела [illegible] [illegible] [illegible]

Л. КОСТИН
(ТАСС).

Кхоана-Дерригдунен унахцIено лораяра Ди

МОСКВА. Аьттув болцаш долча экологически хьалашка сага адаптаци яра теоретически прикладнойн дешаш кийчдеш да СССР унахцIено лорадра Министерства биофизика Институте. Цу хана теркалдю температура, тIуьнал, газови среда, барометрически давлени хулцамлара факторащ. Ухказа кийчъю ишта халкъа боахама дукхача доакъошка в защитни технике а къахьегама кхераме доаца хьалаш хьадара ланда эшаш йола медико-технически нормативаш.

Отдела лабораторешка, бокхха экспериментальни болх бахь на Iеш, экстремальни хьалашка саг хила йиш йолча торопашта математически моделироваци а ю.

СУРТА ТIА: вокххагIвола Iилман болхло, медицински Iилмай кандидат Н. А. Суровцев микроклиматически камере еча эксперимента кулгалдеш ва.

В. КУЗЬМИНА сурт.

АТТА БАЦ ЦУН БОЛХ

Лор... Из дош хезача ше мелла хала лазар долаш хиларах шийна дарба хиларга, ше верларга сатуве унахочо. ХIаьта унахочо сатувсар, цун тешам боа ца бар — из да бокъонца волча лоро шийн кхаз лоархIар. Цу тайпара лор ва хIапз са вувца безам бар а.

Назранерча медицински сихача гIон станцера дикагIбола лораш хьоахабича Виталий Давидовича цIи яьккхар цунна цхьана болх беча лораша а фельдшераша а. Ши шу тарта ха мара яц Орджоникидзевски мединститут а яьккха Берса-Юртара зIамига саг В. Д. Калоев укхаза болх беш вола. Ши шу — из дукха ха яц, къаьтта а лора говзал дикка караерзае, медицински кIоаргалехашка кхача гIертаи волча сага хIаьта а яц из дукха ха. Бакъда, къонача лора хIанде карагIдаьтнад шийн кIоарга теоретически, а практически а зианеш йолта хьахайта ше болх беча коллективе везавалийта.

● Аьтапарех бац медицински сихача гIон станце лора болх. Лор вихача моттиге сихагIа дIакхача гIерт Виталий Давидович. Шин - кхаь минута берригача кечамца, шийна гIо деш йолча фельдшерца машина чу хул из.

— Сиха, кадай хила веза тха болх беш вола саг, — йоах лоро. — хIанна аьлча цкъаза цхьа минут а вахара маьха хул.

ХIаьта, медицински сихача гIон станце болх беча лора ха дезарех керттера дар да цамогаш хиннача сагаго хьажа а хьежа цун лазара ниiся диагноз оттадр, цунна юкхьанцара гIо дар. ХIаьта цу гIулакха эшаш йолча аппаратураца болх беча хана эшаш йола техника, зноцеш лакха я къонача лора.

— Ший болх дика харал сов гIа, цкъаза дикача молхана ниiса долча хозача дешаца а унахочун сатеде вIашгIехьдоал Калоева, — йоах цунца болх беш йолча фельдшера Р. Дзурбековас.

Ди тIехьа шийн говзал дегIаккхувлаш, медицински кердадар Iомадеш, из балха юкъекхувлаш, наьсархой унахцIено лораеш хьвоагIа Калоев Виталий Давидович.

С. АРЧАКОВ.

СУРТА ТIА: В. Д. Калоев.

Автора сурт.

ИЗ ПАЙДАНЕ ГIУЛАКХ ДА

Укх тIехьарча шерашка вай республике геттара чехка дегIаухаш я наха едалуш йола а цар теркам тIаозаш йола а дезаденнача гIулакхий клубаш. Цу тайпара клубаш вай республике хIанзале 196 я.

Тайп - тайпара ханаш йолаш болча наха, тайп-тайпарча профессиональни группаша вIашагIъехна уж объединенеш бокхха лоархIам болаш я сага кхетам лучо а цун кхоллам, кулга говзал дегIаккхувлача я. Масала, дика вIаштIехьбаьккха а ди тIехьа дукхагIа нах юкъеувзаш а бу из болх Сунженски района Нестеровское станицерча культура ЦIагIа вIашагIъехкача дезаденнача гIулакхий объединенеша. Укхаза я «Нийсархо» яха клуб. Кино дезаш, цун истори довза лоаш волча пхийтта сагах лоттача цу клуба кулгалдеш я бархI шера дешача школа хьехархо С. Иванова. КIира шозза вIашагIбетталу уж шоай мероприятеш чакхъяха дагахьа. Клуба керттера уйла тIаерзаь я кино дезараши цунга хьежараши дукхагIа хилийтара, хьежа фильмаш дувцара а дашхара а.

Клуба заседанешка цига дакъа ловцараша юкъ кинематографе классически а керда а произведенеш, кийчъю киноискусства говзанчех йола докладаш. ХIаьта цу искусстваца ювзаенна проблемаш кIоаргагIа йовз цар кино исторе сенце.

Ишта, Нестеровскерча культура ЦIагIа болх беш я хIама довзара клуб я. Эстетически кхетам балара наьха мо уйла тIа а йохийтиш цо чакхъяьхай «Iимерза мишта хила веза?», «Модах я цун дикал йовзарах а» яха а кхыйола а тематически сайренаш. Цу тайпарча мероприятеша лакхъю наьха культура, Iомабу уж общества юкъе, хьоашалгIа баха ча, цIагIа, балха мишта хила беза.

Культура ЦIен болхлоша, общественни совето дукха болх бу моттигерча «Победа» яхача колхоза къахьегамхой культурни хьаштаи кхоачашде, гIертаи, царна дезаденнача гIулакхех йола зеияташ чакхйоахаш, царга дикагIа салоIийташ. Цу гIулакха лаьрхIа укхаза я «Оригинал» яха дискоклуб, фотокружок, радиоклуб, «КIай лаьйа» яха шахматно - шашечни клуб, драматически, хоровой, вокальни кружокаш, «Экспромт» яха вокально - инструментальни ансамбль. Цу кружокаша, клубаша торо хулийт наьха духовни хьаштаи кхоачаиде, цар кхоллама хьинар эйде, царна юкъера безам чIоагIбе. БелгалдаьккхгIа деза, цу любительски объединенеша, клубаша дукхача общественни организацеца, культура а искусства а учрежденешна айкха бувзам лоаттабеш хилар.

Р. УБИЕВА,
республикерча Iилма-методически центра методист.

ОАХА АТЕИСТАШ КХЕБУ

Школе беча, бераша кхетам луча балха юкъе йоакха моттиг дIалаца езаш я даим терко е езаш я да дешархоашта атеистически кхетам балар.

Наьсар-Кертерча юкъерча школе обществоведени, литература, хими, кхыдола предметаш хьехача хьехархоша дика бу из болх шоай урокашка. Ишта, шкоде вIашагIъелла болх беш я «Къона атеист» яха кружок, 9—10 классашкарча дешархоех латта лекторски групп. Цар беш бола болх, чакхйоаха мероприятеш тайп-тайпара формаш йолаш я. Масала, лекторски группа, из латт итт сагах, зIамагIйолча классашкарча дешархоашта лаьрхIе нийчъю «Хан календарь», «Мишта хьаьхийнаб даьлах бола фаьлг», «Iилма, ди, влат» яхача а кхыча а темех йола беседаш. Уж беседаш хиннай 4—7 классашка.

«Къона атеист» яхача кружока кулгалдоча, хьехархочо З. И. Богатыревас, кружока доакъашхоша чакхъяьхай 8 классашка «В. И. Ленина динах лаьца», 8 классашка «Коммунизман дин Iаьдалашей сага дезах лаьца» яха беседаш.

Дукха болх бу кружока доакъашхоша шоай атеистий говзал лакхъеш, цар Iомаду атеистически литература, хоха моттигерча наьха вахаре малагIа моттиг дIалоцаш да дина гIулакхаш, мел лакхбенна наьха сакхетам. ХIаьта, шоаш даьча тохамех цар докладаш ю бетта ди дийна хулаш долча къоначча атеиста дийнахьа.

КIезига бац школе берашта атеистически кхетам балара наьха мо уйла тIайохийташ бола педагогически къахьегама говзанчаш. Царех ба хьехархой М. Х. Олдоева, Ф. О. Марзиева, З. И. Богатырева, М. Х. Евлоев.

Юххьанцара классашка хьехаш йолча М. Х. Олдоевас нийчъяь дIайихьар «Iилманца доттагIал долчунна дала эшац» яха утренник, хьехархочо М. Евлоева 4 классашка чакхъяьккхар «Седкъашка вуга нийъ» яха сбор.

Атеистически кхетам кхуа балха лоархIамо дакъа лаца делаш я школани библиотека а. Дукха ха йоацаш библиотекара Х. М. Марзиевас йоаккхагIйолча классашта лаьрхIа дIайихьар «Моттигерча йоазонхоша дина духьала» яха читательски конференци. Школе нийчъяй «Атеиста копиьостала» яха школьни юкъара стенд.

Кхуни йоагIа тIехье коммунистически дог-уйла доаш махкара дIахо бе безаш бола бокх ца хьоахабеш. Кхеттъа атеистически кхетам балара болх, чакхъялаш школера наьянкха а педсовет, совещани методически объединенеш заседанеш. Ишта кхетадаза чиггарашка, дикача кхузаршъоцарашка хьежжа лешархошта атеистически кхетам балар кхы тIа а тоаде дераI оаха.

Я. МАЛЬСАГОВА,
Наьсар-Кертерча юкъерча школа организатор.

Редактор
Т. А. ТЕБОЕВ.

ЦIИ ЯЛАРАХ ЛОРАЛЕ

ТIеххьарча хана дукхагIа нийсъяла яьнна республике нах а бойбеш цIераш йийнна моттигаш. Духхьал укх шера. 1982 шера 1 январе дена 15 марта тIаккхачалца йолча хана веннав республике шита 7 саг.

Къьетти нопкъа да берам а доаш цIераш ювлаш моттигаш нийслуш хилар. Укх шера цIеро вийнача 7 сагах пхиъ бер да.

МалагIаш да цIераш ювлара а бераш довра а бахьанаш?

Вай ювцаш йола цIераш йийнай пхийтараша цIерах лорабалара гIулакх тесса а уйла ца еш а леладар бахьни долаш. Цхьаьнха дича я де йиш йолаш хIама из доацашехьа, даьшен воацошен цIераца ловзараш дант берашка, ха яхача хана телепередачашка хьежийт, болх беш йолча телевизорга а серашка а бIарг кхабац.

1982 шера 31 январе Ачхой-Мартанерча «Лермонтовский» совхоза центральни усадьберча йиъ квартира йолча цIеношкарча Товсултанов Р. квартире цIи яьннай. Бахьан — дан нанен цIагIа а доацаш бераша цIераца ловзар дар. Из бахьан долаш яьннача цIеро доагадаьд цхьа цIан цу чу хинна хIамаш. Кхо бер халла кIалхара доаккхаденнад.

Кхыча тайпара нийседар 1982 шера 11 феврале гIулакх Шелковской районерча Сары-Су яхача юрта. ЦIи яьлар дийнахьа 12 сахьаг даьлча. Ши бер а долаш йола нана Шаршамбиева гIулакха яхай дийъ шу даьнна йиIиги кхо шу даьнна кIаьнки цIагIа а дита. Бераш цIераца ловзараш де доладеннад, амма ловзарах аулам даьннад. Бераш кIалхара даха вIаштIехьдаьннадац.

Республике бахача наха дуккхаза а дийцад цIера охрана Управлене телевизорех ювлача цIерех. Тахан ала бокъо а йолаш сал телевидених тIъоалагIча бIаьшерен тамашех цаI я аьле. Цун гIоица практически дуккха кердадараш чудаьннад тахан хIара цIагIа. Цхьабакъда, дилла а дага кхаба деза цун цун «дикагIа волча доттагIчох», моллагIча кхыча электрически приборах а цIенна зулам дала йиш хилар.

Масал да гаьна ваха велац. Укх шера март бетта телевизора эксплуатаци нийса ца ярагIа, вешта аьлча, бIарччача дийнахьа цунга болх байтар бахьан долаш Урус-Мартана района Iаьлаха-Юртарча И. У. Бексултанова цIагIа кийсхол яккхай. Из бахьан долаш кхо бер дейнад. Цар нана Iаьдаьмтта воча хьала тIа а йолаш больнице Iояйлай.

ХIана нийслу цу тайпара гIулакхаш? Массанена а ха делаш да, телевизор санна йолча электронни прибора конструкцеца дукха атта лоталун йола материалаш хилар, хIаьта лакха напряжени хилар а лаьрхIача, хала дац кхетаде из сийна зIаран нийса ца леладийча гIулакх кхераме хургхилар.

МалагIаш да телевизорий даьша эггара дукхагIа деш дола гIалаташ?

Цкъа-дале, массане а бехац профилактически хьажийта специалисташ, хIаьта схачо моллагIча сагага из тоалIйташ моттигаш а хул.

ШоллагIа-дале, телевизораш йовхал телача приборашта юххе а уаттаю, из бахьан долаш прибораш хаьназхьа шеллац.

Ишта диндалийта йиш йоацаш хIама да телевизора чу коача хIама чуяхалле е сов тIьядача моттиге нийсъена яле дий бийсен даллалца цунга болх байта йиш ца хилар.

Газетий оагIош тIа, радиой телевиденеи гIолла дукхагIа а дийцад оаха, корта бохабу малараш а мелаш бахаш бола нах шоай дезалашта, лоалахошта, ерригача общества мел кхераме ба. Духхьал 1981 шера веннав цIи о яьнна Грозне а республика районашка а ворхI саг.

Укх шера 6 марта Грозне Садоповски улица тIа вахача Куликова № 39 йолча цIенна цIи яьлар. Бахьан дар веха а волаш гIаьле увзар. ЦIеной да Куликов са а дикъа велар.

Уж факташ дукха я. Цхьабакъда, уж дерригa зуламаш ца хила йиш йолаш дар, нагахьа санна вай цIера кхерамален правилаш тешха ца йоре; электрически приборашка лерттIа хьежаре, бераша цIераца ловзараш ца дайтаре, бераш а къабенна нах а бокъонца теркалборе.

Чоалхане я ала йиш йолаш яц правилаш, цхьабакъда, кхоачашъяц уж массане а.

Граждагаш, кхоачашъе цIера кхерамален правилаш.

Р. ИВАНОВА,
ВДПО Нохч-ГIалгIай республикански совета инспектор.

№ 6 ЙОЛА «АГИТАТОРА БЛОКНОТ»

Кепатеха аральннай КПСС Нохч - ГIалгIай обкома пропагандаи агитацеи «Агитатора блокнот» яхача журнала арaIанара яхлагIа номер. Цу тIа кепатеха я «Къахьегача коллектива кхетам балара лоархIам лакхбе» яха редакционни статья.

«Деза денош» яхача рубрика кIал кепатехай геолога Делин хетаиь статья.

«ЦхьагIо йолаш, цхьан пардагIа» яхача А. Эдельхнова корреспонденце тIа дувц «Транснаш» яхача лаходе оригада хьа мишта хилар.

Город Грозне керттерча архитектора Д. А. Кадиевай керттерча художника В. С. Петровеи журнал дешарий дехарах шоаш еллача интервью тIа дувц город дегIара перспективех.

«Могаш хилара йола бокъо» яхача шийн статья тIа республикански санитарни ЦIен керттерча лоро ИГIАССР заслуженни лоро М. Сулаева дувц унахцIено лорадра даьше карагIдаьнарех. Укхаза ишта кепатеха я капитала махкашка бахача наха медицински гIулакхаш дела мишта латт хьахьонхаш йола подборка а.

«Халача тIема наьхкашка гIолла» яхача рубрика кIал кепатеха я исторически Iилмай кандидата М. Каратаевай «Уж Даьхе лораеш хиннаб» яха корреспонденци.

СПОРТ

Къоначар яхь

Чакхдаьннад бераша хьатIахкачарга сатийса бIаьстан каникулий кIира. Тайп-тайпара хилар цар салаIар, цIаьш походашка, экскурсешка ихар, хIаьта вокхарна дийзар цирк, кинотеатр. Росее дукхача городашнарча ши бIаь дешархочо каникулаш дIайихьар Грознерча футбольни стадионе.

Къона спортсменаш Грозне гулбеннабар цхьатарра шо турнир дIахьа дагахьа. Царех наI яр традиционни а хинна дIаьтта вурийтта шу дьннача футболистий яхь. Из яхь, официальни а йоацаш доттагIлен вIашагIкхетар санна чакхъяьлар. ШоллагIча турнире дакъа лоцаш бар порхIагIча специализированни классашкара дешархой. Къоначар Еррисгоссийски футбольни финале дакъа лаца бокъо линха яьнна къовсабелар уж.

Финале дакъа лаца торо хулийташ йола хьалхара кхо моттиг къайсар Челябинскерча, Пермерча, Горьнерча, Ижевскерча, Краснодарерча, Волжскерча, Казанерча, Грознерча къонача футболисташа. № 14 йолча Грознерча школе деIачча берех латтар Э. Аврагимов тренер вола йай мехкахой команда.

Командаш шин подгруппана йийкъалр, хIаьта шоай подгруппе хьалхара ши моттиг яьккхача командашта мара бокъо лацар къовсам дIахобахьа. Из бокъо яьккхар Пермерча, Грознерча, Волжскерча, Казанерча дешархоша. ТIаккха Еррисгоссийски яхьашка дакъа лоцаш кхо команда мара хила йиш йоландаь, лакхе белгальаькха коллективаш цIаькха а къовсадлар оалагIа йола цхьа команда къоастае.

Гуш дар грозненцаш турнира дика кийчбенна хилар а хьалхара моттиг дIаяккхийта лаьрхIа цу хилар а. Хьалхара, Казанерча спортсменашца хинна цар ловзар чакхдаьлар счет 1:0 йолаш грозненцаш кот а боалаш. Ишта котало яьккхар цар Пермерча футболистица лайзача а. Цу ловзара счет 2:1 хилар. Турнир чакхйоалача дийнахьа вай мехкахой лайзар Волжскерча футболистаца, цу къовсаме а счет 3:0 йолаш грозненцаш потбаьлар.

№ 14 йолча Грознерча школа дешархоша эггара дукхагIа очкой а йолаш хьалхара моттиг яьккхар Российски Федерацерча ворхIагIча специклассий футболисташта юкъе лыржача яхье. Ишта финальни къовсамашка дакъа лаца бокъо яьккхар Волжскерчен Пермерчен берана.

ЦIерш яьхар укхаза дикагIволча спортсмени а. Царна хьожаль призаш дIаелар Волжскерча команда кулатара А. Капицына, Горьнерча защитника А. Н. Шиманна, Казанерча Л. Ефимона, Грознерча И. Бисигенга, турнире кхо дукха мулаш латтул Олинача Пермерча Н. Копыслова.

Къона вурнижа [illegible] спортсмени доттагIа вIашагIкхетареш [illegible] хилар [illegible] [illegible] футболистий [illegible] моттиг [illegible] [illegible] [illegible] кхера команда.

А. ЖУРАВЕЛ.

ТЕЛЕВИДЕНИ

6 АПРЕЛЬ
I ПРОГРАММА

8.00 — «Ха».
8.45 — «Кинопанорама клуб».
9.10 — «Цыган». Телевизионни дукхасерийни художественни фильм. Хьалхара сери.
11.20 — «Кердадараш».
11.30 — «Кердадараш».
14.30 — УнахцIеноа Дерригдунен Денга. Документальни фильмий программа.
15.30 — «Золотая шайба» клуба приз яьхара духьа.
16.15 — Эфиопе вахаш цIейсе Хайле Денга. Социалистическая Эфиопе нлахи халхарен кьамин ансамбла выступлени.
16.45 — «Кхиархой адресаш».
17.45 — «Космос мичара йолалу». «Космически зама» яхача телевизионни дукхасерийни циклара чьалхара фильм.
18.45 — «Тахан дунен тIа».
19.00 — «Сага зачени».
19.30 — «Н. Добронравова стихашта даьха шелеш». Фильм-концерт.
19.40 — «Цыган». Телевизионни дукхасерийни художественни фильм. ШоллагIа сери.
21.00 — «Ха».
21.35 — Футболах йола СССР чемпионат. «Спартак» — ЦСКА.
23.05 — «Тахан дунен тIа».

II ПРОГРАММА

8.00 — IуйранIара гимнастика.
8.20 — «Цхьан дезале». Телевизионни документальни фильм.
8.35, 12.10 — «Шахмати школа».
9.05, 11.05 — Французски мотт. Iомабара шоллагIа шу.
9.35, 10.35 — Истори. 5 класс.
10.05 — ПТУ дешархошта. Фильмеш Iилман-технически революци.
11.40, 12.40 — Физика. 9 класс.
13.10 — В. М. Шукшин. Произведенеи оагIонашка гIолла.
14.20 — Эзраш хьехархочо. Обществоведени. 10 класс.
14.30 — С. Есенина лирика.
15.20 — «Кердадараш».
17.40 — «ТIехьара доаш». Документальни фильм.
19.00 — «Нохч-ГIалгIайчоне гIолла».
19.20 — «Шоана, Дай-ноаной» (гIалгIай меттала).
19.50 — «Дунен халкъашта юкъера обозрени» (нохчий меттала).
19.05 — «Поезд 120 минута латта». Документальни фильм.
19.15 — «Юртбохама обозрени» (гIалгIай меттала).
19.30 — Спорт кIирагIа.
20.00 — «Бийса даьхьала чийла шун, бераш!».
20.15 — «Дунен халкъашта юкъера панорама».
21.00 — «Ха».
21.35 — «Сорока-воровка» яха художественни фильм.

7 АПРЕЛЬ
I ПРОГРАММА

8.00 — «Ха».
8.45 — «Хьайбай дунен тIа».
9.45 — Халкъа лакхараш.
10.00 — «Цыган». Телевизионни дукхасерийни художественни фильм. ШоллагIа сери.
11.20 — «Кердадараш».
11.30 — «Кердадараш».
14.30 — ДеттталагIча шерий коммунисташ. Телевизионни документальни фильмий программа.
16.00 — «Молдавски латта апраш». Халкъа музыкий концерт.
16.25 — А. Яшин. Произведенеи оагIонашка гIолла.
17.15 — «Ичий то, зурнич!».
17.45 — «Космически бIаьсти». «Космически зама» яхача дукхасерийни телевизионни циклара шоллагIа фильм.
18.45 — «Тахан дунен тIа».
19.00 — «Москвера бIаьсти». Киноярисовка.
19.05 — «Боеги хьалхи йолла газаш». США хьалхеса тIемга война ярах. Автор — политически обозреватель Г. Зубков.
19.25 — Футболах йола кубок яьккхачарий юкъера кубок. Ах финал. «Динамо» (Тбилиси) — «Стандард» (Бельги). Тбилисера передача.
21.00 — «Ха».
21.35 — Хоккеих йола дунен халкъашта юкъара турнир. 1—7 моттигаш яьккхара яхьа йола матч. 2-гIа, 3-гIа периодаш. Ленинградера передача.
23.45 — «Тахан дунен тIа».

II ПРОГРАММА

8.00 — IуйранIара гимнастика.
8.20 — Телевизионни документальни фильм.
8.35, 12.05 — «Шоана, дай-ноаной!».
9.05, 11.05 — Немецки мотт. Iомабар шоллагIа шу.
9.35, 10.05 — География 7 класс.
10.05 — ПТУ дешархошта. Эстетически кхетамца кхебар.
11.35, 12.35 — Истори. 9 класс. СССР истори.
13.00 — А. П. Чехов. «Медведь».
13.30 — Эзраш — хьехархочо. География 6 класс.
14.20 — Хьехархочо — музыка урок. 3 класс. Хьалхара передача.
15.20 — «Кердадараш».
18.00 — «Нохч-ГIалгIайчоне гIолла».
18.20 — «Эрсий балалайка». Iилман-популярни фильм.
18.55 — Тахан — унахцIеноа Дерригдунен Ди (нохчий меттала).
19.25 — В. И. Ленин ваь 112 шу хилар. «Ленин октябрехь» яха художественни фильм.
21.00 — «Ха».
21.35 — «Маlа саг хилагIа» яха телевизионни художественни фильм.

РАДИО

6 АПРЕЛЬ

6.40 — «Юртара IуьйренаI» (эрсий меттала).
6.55 — Хоамаш.
7.15 — «Грозненский рабочий», «Комсомольское племя» газетий обзор.
7.21 — «Сердало» газета обзор.
7.30 — Передачий программа (эрсий меттала).
7.35 — Передачий программа (гIалгIай меттала).
8.25 — Автоинспектора бюллетень (гIалгIай меттала).
9.35 — Музыка (гIалгIай меттала).
9.45 — «Хьалхадатича приказ» яха корреспонденци (нохчий меттала).
9.15 — «Хьога вахар». Кхахтий обзор (гIалгIай меттала).
9.30 — «Къона зиманкъ» (гIалгIай меттала).
13.15 — «Кхиархой вахара» яха радиожурнал (нохчий меттала).
18.00 — Передачий программа. Хаамаш йола хоам.
18.01 — «Парти организаци» [illegible] (нохчий меттала).
18.18 — «Ши дене» [illegible] беседа (эрсий меттала).
18.41 — «Юрта вайнахо халхаламштажа». Концерт (гIалгIай меттала).
18.00 — Керда хоамаш (эрсий меттала).
18.40 — Керда хоамаш (нохчий меттала).
18.50 — Керда хоамаш (гIалгIай меттала).
19.30 — Хоамаш.

УКВ

18.00 — «[illegible]». Музыкальни передача.
18.30 — [illegible] авторий [illegible].
20.30 — «Хьалха [illegible]». А. Волжскова романа тIара дакъа.
21.30 — Кавказа [illegible].

7 АПРЕЛЬ

6.10 — «Ши байрах» [illegible]. Ведески района Орджоникидзе цIарагIча [illegible] передача (нохчий меттала).
6.30 — Передачий программа (эрсий меттала).
6.35 — Передачий программа (нохчий меттала).
8.15 — «Грозненский рабочий» газета обзор.
8.25 — «Ленинан некъ» газета обзор.
8.30 — [illegible] «Сада» яха ансамбла [illegible] (нохчий меттала).
9.15 — СССР [illegible]. «КИСС» — Интернациональни партия». Беседа (гIалгIай меттала).
9.30 — «Социализма Нохч-ГIалгIайчоь» (эрсий меттала).
10.00 — Передачий программа. Хаамаш йола хоам (эрсий меттала).
10.01 — «Ленин — вай байрах». Беседа (эрсий меттала).
10.15 — «Хьона, Даьха, [illegible]» (нохчий меттала).
16.45 — Дунен халкъашта юкъера обозрени (гIалгIай меттала).
17.00 — Москвера еча передачий программа.
18.00 — Керда хоамаш (эрсий меттала).
18.10 — Керда хоамаш (нохчий меттала).
18.20 — Керда хоамаш (гIалгIай меттала).
19.30 — Хоамаш.

УКВ

19.30 — «[illegible]». Музыкальни очерк.
20.02 — «[illegible]» концерт.
20.30 — «[illegible]». У. [illegible] повеста тIара дакъа.
20.40 — «[illegible]» [illegible]. Концерт.
21.15 — «Халкъа [illegible]».
21.30 — Эстрадни музыка.

Хоамаш

Тахан республике гIолла Грозне хуналун мархаш а йолаш, йочан а йоацаш, мелхбудехьара секундe 5—10 метр чIоагIа мух а хьекхаш хилен фегара температура республике 10—13, Грозне 12—14 градус хIоахал йолаш хилен тарло.

Кхоана мархаш а йолаш, йочан а йолаш, тайп-тайпарча оагIонашкахьара секундe 2—7 метр чIоагIа мух а хьекхаш хилен фегара температура [illegible] 1—6, дийнахь 10—15 градус йоаккхал йолаш хилен тарло.

Метеостанци.

Грознерча экранаш тIа

«ГРАНАТОВИ ГIАИРЕШКА»

[illegible] Т. [illegible] «Республика», «[illegible]» [illegible] фильм [illegible] да из.

СССР Пачхьалкхен преми лауреат, издарно, драматург, журналист Боровик Генрих дуне дунен тIарча наха кхо лаьча моттигашка хиннав. Царех а Куба, Вьетнам, Чили, Португали, Никарагуа, Хо Ши Минна, Че Гевараца, Хемингуэйца Сальвадор [illegible] [illegible] [illegible]

«[illegible]» [illegible] [illegible] автора Пачхьалкхен преми еннай.

«Гранатови гIайреша» яхар кино баь цун, эггара хьалхарa болх ба. Фильма белгалъаьккха керттера проблема я дунен тIарча кьалах, дерригача кьамий ираха, машарах даьтта хIара саг бекитонхаме хилар я бахьдар, мукъале бахьан лоаттабеча къовсама цхьаьнкха юстара латта йиш ца хилар я.

«Гранатови гIайре» яха шIа йолаш бола мохк географически карта тIа бецa а, — йоах Т. Лисициана, — фильмо дуцаш дер актуальни хIама да Цо дувц, ЦРУ [illegible] [illegible] [illegible], из [illegible] оттабе [illegible] СИА политикана духьала [illegible] [illegible] лоаттабена кхоанахь.

[illegible] [illegible] [illegible] Эльдар Киршин, Турсина Людмила, Илья Ростислав, кхыбараш.

[illegible]

«ГРАЖДАНИН ЛЕНИЯ»

[illegible] цIи [illegible] [illegible] И. Трифонова [illegible] режиссера [illegible] «Мосфильм» яхача [illegible] ле оттаь керда кинокомеди. Картина керттера турпал Игнатов Алексей, вешта аьлча, Лешка, да леспромхоз болх бе дизахьа геологаш нийлача меска вена зIамига саг, из3 пиминхо.

Дукха профессеш хьаш йола моттигаш [illegible] цунна хкачилехьа. ХIаьта [illegible] дага а доацаш [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

Фильма [illegible] [illegible] В. Галкин, М. Яковлева, А. Панкутин, Н. Гринько, В. Юрченко, кхыбараш.

«МАЬКХА ЧIЕГИЛГ»

Мелодрама жанр болчар торо хургья индийски кинематографисташа даьккхача «Маьхка чIегилг» яхача ши сери йолча художественни фильмага хьаьж. Мелодрама элементаш йолча цу приключенчески картинее йоацах [illegible] йола социальни проблемаш.

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

Фильма [illegible] [illegible] Р. [illegible], [illegible], И. Рой, [illegible], И. [illegible].

Н. КОВАЛЕВА.

ТХА АДРЕС: 364051, г. Грозный, Мажаева ул., 92. Телефонаш: редактора — 2-45-57, редактора заместителя — 2-65-07, оьздангала секретара — 0-24-00, [illegible] — 0-24-01, промышленностах транспортах — 0-24-01, юрта боахама — 0-24-06, культура — 0-24-05, письмой — 0-24-07, корректорско — [illegible]

НАШ АДРЕС: 364051, г. Грозный, ул. Мажаева, 92. Телефоны: редактора — 2-45-57, заместителя редактора — 2-65-07, ответственного секретаря — 0-24-00, партийной жизни — 0-24-01, промышленности и транспорта — 0-24-01, сельского хозяйства — 0-24-06, культуры — 0-24-05, писем — 0-24-07, корректорской — [illegible]

Газет кхаьдул шинарей, ерен, шоатти денощка

«Грозненский рабочий» издательства типографи, Мажаева, 92.

Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Мажаева, 92.

Заказ № 1412.